

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Ärikorralduse instituut

Grete Salumägi

**18–29AASTASTE EESTI NOORTE SOOLISED ERINEVUSED
FINANTSKIRJAOSKUSES JA SÄÄSTMISHARJUMUSTES**

Bakalaureusetöö

Õppekava Ärindus, peeriala ärirahandus

Juhendaja: Ilzija Ahmet, PhD

Tallinn 2021

Deklareerin, et olen koostanud lõputöö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 8545 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Grete Salumägi

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 185319TABB

Üliõpilase e-posti aadress: grete.salumagi@gmail.com

Juhendaja: Ilzija Ahmet, PhD:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE.....	4
SISSEJUHATUS	5
1. SOOLISED ERINEVUSED FINANTSKIRJAOSKUSES JA SÄÄSTMISHARJUMUSTES..	7
1.1. Finantskirjaoskus ja säästmisharjumused	7
1.2. Soolised erinevused finantskirjaoskuses	11
1.3. Soolised erinevused säästmisharjumustes	14
1.4. Soolised erinevused finantskirjaoskuses ja säästmisharjumustes Eestis ja mujal maailmas	16
2. UURINGU LÄBIVIIMINE.....	19
2.1. Uuringu eesmärk ja hüpoteesid	19
2.2. Uurimistöö metoodika	20
2.3. Valimi kirjeldus	21
2.4. Uuringu tulemused	23
2.5. Järeldused ja ettepanekud	32
KOKKUVÕTE	35
SUMMARY.....	38
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	41
LISAD	44
Lisa 1. Ankeetküsitlus	44
Lisa 2. Lihtlitsents	50

LÜHIKOKKUVÕTE

Antud bakalaureusetöö uurimisprobleemiks on vähene teave sooliste erinevuste kohta finantskirjaoskuses ja säästmisharjumustes. Sellest tulenevalt on autor püstitanud töö eesmärgiks välja selgitada 18–29aastaste Eesti noorte soolised erinevused finantskirjaoskuses ja säästmisharjumustes.

Uuringu läbiviimiseks on koostatud ankeetküsitlus, millele on vastuse andnud 165 inimest, nendest valimisse sobinud 163 isikut. Ankeetküsitlus koosneb 23 küsimusest, mis võimaldavad hinnata noorte soolisi erinevusi finantskirjaoskuses, säästmisharjumustes ning analüüsida ka finantskirjaoskuse ja säästmisharjumuste vahelist seost. Küsimustik koostatakse Google Forms keskkonnas ja andmeid analüüsitakse MS Excel programmis. Autori püstitatud hüpoteeside kontrollimiseks kasutatakse statistilistest analüüsides z-testi, t-testi, F-testi ja korrelatsioonanalüüsi.

Uuringu tulemustest järeldub, et naised vastavad finantskirjaoskuse küsimustele rohkem vastusega „ei oska öelda“ kui mehed ning mehed on enda vastuste õigsuses enesekindlamad kui naised. Säästmisharjumuste puhul on meeste ja naiste keskmised tulemused üsna võrdsed ehk siinkohal olulisi erinevusi ei esine. Samuti selgub, et finantskirjaoskuse ja säästmisharjumuste vahel esineb nõrk positiivne seos, mis tähendab, et mida rohkem õigeid vastuseid finantskirjaoskuse küsimustele, seda suurema tõenäosusega omab inimene ka säästmisharjumusi.

Võtmesõnad: soolised erinevused, finantskirjaoskus, rahatarkus, säästmisharjumused, säästmine

SISSEJUHATUS

Üha enam on ühiskonnas aktuaalsust kogunud finantskirjaoskuse ja säästmisharjumuste edendamise olulisus. Erinevaid finantsotsuseid tuleb inimestel langetada igapäevaselt ja need eeldavad finantskirjaoskust. Kuna finantsotsused omavad väga suurt mõju inimeste elukvaliteedile ja majanduslikule turvalisusele, siis on väga tähtis, et inimesed tunneksid turul pakutavaid finantsteenuseid, oleksid teadlikud riskidest, enda õigustest ja ka kohustustest. (Eesti elanike...2013, 3)

Finantsteenuste turg kasvab ajaga pidevalt suuremaks ja muutub aina keerulisemaks ning 2021. aasta alguses jõustus pensionireform, mille kohaselt saavad pensionikogujad ise otsustada oma kohustuslikku kogumispensionisse (II sambasse) kogutud raha üle. Seetõttu on väga oluline, et inimesed omaksid rahatarkuse teadmisi, et teha mõistlikke ja tarku otsuseid. Rahatarkus ehk finantskirjaoskus on oskus käsitleda enda raha võimalikult efektiivselt ja kasutoovalt, et hoida enda soovitud elustiili (Riitsalu 2020, 5).

Inimeste turvatunnet mõjutavad suuresti ka säästmisharjumused. Aktiivne säästmine on oluline, et tulla toime ettearvamatute olukordadega ning saavutada nii lühi- kui ka pikaajalised finantseesmärgid. Rahvastiku vananedes on üha olulisem, et inimesed ei jääks lootma ainult riikliku pensioni peale, vaid kujundaksid endale säästmisharjumused, et tagada endale turvaline pensionipõlv.

Töö uurimisprobleemiks on vähene teave sooliste erinevuste kohta finantskirjaoskuses ja säästmisharjumustes. Eelnevalt ei ole Eestis antud teemat põhjalikult uuritud ja sellest tulenevalt saab välja selgitada, kas ja millised soolised erinevused finantskirjaoskuses ja säästmisharjumustes esinevad. Nii on võimalik mõlemat sugupoolt paremini mõista ja välja pakkuda lahendusi, et parandada elanike finantskirjaoskuse taset ja säästmisharjumusi.

Bakalaureusetöö eesmärgiks on välja selgitada 18–29aastaste Eesti noorte soolised erinevused finantskirjaoskuses ja säästmisharjumustes.

Eesmärgi täitmiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

- anda ülevaade finantskirjaoskusest ja säästmisharjumustest;
- uurida teoreetilise kirjanduse põhjal soolisi erinevusi finantskirjaoskuses ja säästmisharjumustes;
- viia läbi ankeetküsitlus 18–29aastaste Eesti noorte seas;
- analüüsida soolisi erinevusi finantskirjaoskuses ja säästmisharjumustes ning testida, kas finantskirjaoskuse ja säästmisharjumuste vahel esineb ka seos.

Käesolevas bakalaureusetöös kasutas töö autor kvantitatiivset uurimismeetodit ja viis 18–29aastaste Eesti noorte seas läbi ankeetküsitluse, millele vastas 165 inimest, kellest valimisse sobis 163 isikut. Ankeetküsitlus koosneb 23 küsimusest, mis aitavad hinnata kas ja millised soolised erinevused finantskirjaoskuses ja säästmisharjumustes esinevad.

Töö esimeses osas käsitletakse finantskirjaoskuse ja säästmisharjumuste definitsioone, uuritakse varasemate uuringute tulemusi seoses sooliste erinevustega finantskirjaoskuses ja säästmisharjumustes. Käsitletakse uuringuid, mis puudutavad finantskirjaoskuse ja säästmisharjumuste vahelist seost. Samuti antakse ülevaade soolistest erinevustest finantskirjaoskuses ja säästmisharjumustes Eestis ja mujal maailmas.

Töö teises osas kirjeldatakse töö valimit ja metoodikat. Antakse ülevaade töö eesmärgist ja hüpoteesidest ning analüüsitakse ankeetküsitlusest saadud tulemusi. Kirjeldatakse uuringu tulemuste järeltulemuste ja autor teeb ka omapoolseid ettepanekuid.

1. SOOLISED ERINEVUSED FINANTSKIRJAOSKUSES JA SÄÄSTMISHARJUMUSTES

Käesolevas peatükis antakse ülevaade definitsioonidest, varasematest uuringutest, mis käsitlevad soolisi erinevusi finantskirjaoskuses ja säästmisharjumustes. Lisaks sellele kirjeldatakse uuringuid, mis keskenduvad finantskirjaoskuse ja säästmisharjumuste vahelisele seosele ning antakse ülevaade soolistest erinevustest finantskirjaoskuses ja säästmisharjumustes Eestis ja teistes riikides.

1.1. Finantskirjaoskus ja säästmisharjumused

Finantsotsustega puutuvad inimesed kokku juba väga varases eas. Olgu selleks siis hariduse finantseerimine või mõni muu oluline inimese heaolu mõjutav otsus – finantsteadmised on selleks hädavajalikud. Seetõttu vajavad just noored heal tasemel finantskirjaoskust, et langetada mõistlikke ja kasulikke finantsotsuseid. (Lusardi 2015, 640)

Finantskirjaoskusel puudub ühtne definitsioon. Hung *et al.* (2009, 5) võrdlevad enda töös erinevate autorite poolt pakutud definitsioone. Finantskirjaoskust kirjeldatakse peamiselt kui teatud teadmiste kogumina, kogutud teadmiste oskusliku käsitlemisena, tajutud teadmistena, efektiivse käitumisena või praktilise kogemusena. Viimast kirjeldabki Moore (2003, 29) enda definitsioonis, mille kohaselt finantskirjaoskus omandatakse läbi kogemuste ja järjepideva teadmiste ühendamise. Moore leiab, et inimesi saab pidada finantskirja oskajaks siis, kui nad näitavad, et suudavad selgeks omandatud teadmisi kasutada ka päriselus.

2012. aastal toimus esimene PISA uuring, kus valikuliselt sai uurida noorte finantskirjaoskust. Selle raames moodustas Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon (OECD) ekspertgrupi, kes formeeris finantskirjaoskuse hindamise. Nende üheks eesmärgiks oli defineerida mõiste „finantskirjaoskus“, mida mõistaksid iga riigi elanikud ja mis kirjeldaks finantskirjaoskuse olulisust. (Lusardi 2015, 641) OECD määratud finantskirjaoskuse definitsiooni tõlge on järgmine:

„Finantskirjaoskus on rahaasjade ja nendega seotud riskide teadmine ja mõistmine, motivatsioon ja kindlus neid teadmisi erinevates olukordades hästi kasutada parandamiseks isiklikku ja ühiskondlikku rahalist heaolu ning võimaldamaks majanduselus osalemist.“ (Riitsalu 2014, 3). Antud definitsioonis on kujutatud nelja tähtsat elementi. Esiteks, finantskirjaoskus rõhutab tugevalt ka selle põhilist otstarvet – soodustada kasulike otsuste tegemist. Efektiiwsed finantsotsused mõjutavad omakorda inimeste finantsseisu, millest kujunebki definitsiooni järgnev eesmärk – parandada majanduslikku olukorda. Viimaste aspektidega tõstetakse esile asjaolu, et rahatarkus mõjutab terve ühiskonna heaolu ning soodustab inimeste osalemist majanduselus. (Lusardi 2015, 642)

Finantskirjaoskuse arendamine ja tähtsustamine on seega väga olulisel kohal ning sellega tegeletakse pidevalt. Finantskirjaoskuse edendamiseks on Rahandusministeerium loonud programmi „Eesti elanike finantskirjaoskuse edendamine aastateks 2013–2020“, mille eesmärkideks on tähtsustada rahaliste vahendite planeerimist, arendada teadmisi finantsteenustest ja luua oskusi, millega oma rahaasju käsitleda ning tagada finantsteenuste vastutustundlik pakkumine (Eesti elanike... 2013, 4). Antud programmi edukust ja mõju analüüsi 2019. aastal läbiviidud „Eesti elanike finantskirjaoskuse ehk rahatarkuse uuringus“. Uuringu kohaselt selgus, et Eesti elanike finantskirjaoskus ei ole paranenud võrreldes varasema uuringuga (2015. aastal) ning suur osa inimesi ei säästa raha piisavalt või ei säästa koguni üldse. (Eesti elanike... 2019, 125)

Tänapäeva maailmas, kus erinevaid säästmisvõimalusi on palju, info levik on kiire ja kõigile vabalt kättesaadav, on muret tekitav olukord, et keskmisest sagedamini ei tegele noored eelarvestamisega (*Ibid.*, 13) ega hoida oma rahaasjadel hoolikalt silma peal (*Ibid.*, 50–51).

Säästmisharjumuste kujunemisel mängib väga suurt rolli suhtumine rahasse. Suhtumine rahaga seonduvasse kujutab endast suhet rahaga (OECD/INFE... 2020, 5). Sellisel juhul, kui inimene suhtub negatiivselt raha säästmisesse, siis suure tõenäosusega ta säästmisharjumusi endale ei kujunda. Võib tekkida ka selline olukord, kus inimene pigem eelistab pikaajalisele säästmisele lühiajalist raha kogumist ning seetõttu ei alustata raha kogumist ettearvamatuteks olukordadeks. (Atkinson, Messy 2012, 9) Suhtumine rahasse ja sellega seonduvasse mõjutab inimeste finantskäitumist, mis omakorda mõjutab inimeste majanduslikku olukorda.

Finantskäitumine hõlmab endas teadlikku planeerimist, säästmist, rahaga mõistlikku ümberkäimist ja mitte selle kulutamist ebavajalikele asjadele (OECD/INFE... 2020, 5).

Finantskäitumine on mõjutatud läbi oskuste, tajutud ja tegelike teadmiste. Siinkohal on aga oluline rõhutada, et antud suhted on tegelikkuses palju sügavamad ja sõltuvad veel paljudest muudest faktoritest (nt. ligipääs erinevatele allikatele, sotsiaalvõrgustik jne). (Hung *et al.* 2009, 11–12)

Finantskäitumisest üks olulisemaid käitumisvorme on raha säästmine. Regulaarne säästmine aitab toime tulla ootamatutes ja keerulistes finantsolukordades. Samuti aitavad pikaajalised säästmisharjumused koguda raha pensionipõlveks ning säästude olemasolu loob ka head eeldused investeerimiseks. Rahandusministeeriumi poolt 2019. aastal tellitud uuringu kohaselt selgub, et aasta jooksul on Eesti elanikest raha säästmisega tegelenud 69% ja 31% inimestest ei ole üldse säästnud (Eesti elanike... 2019, 23). Tegemist ei ole kindlasti ideaalse olukorraga, sest mittesäästmine muudab inimese haavatavaks erinevate negatiivsete finantssündmuste ees. Aktiivne säästmine nii lühiajalisteks kui ka pikaajalisteks eesmärkideks tagab tulevikuks inimesele teatud turvatunde.

Säästmise põhjuseid ja eesmärke on erinevaid ning neid on uuritud mitmetes varasemates töödes. Hanna ja Lee (2015) on enda töös kategoriseerinud kuus raha säästmise eesmärki, lähtudes Maslow vajaduste hierarhia teooriast ja teiste autorite ettepanekutest. Maslow (1954 viidatud Hanna, Lee 2015, 133) vajaduste hierarhia kohaselt saab inimeste vajadused reastada hierarhilises järjekorras. Maslow on tekitanud selleks püramiidikuju, kus kõige all on kujutatud inimeste põhivajadusi, mis peavad olema täidetud enim kui üleval pool olevad vajadused. Sellest võib järeldada, et inimeste seatud eesmärgid seoses säästmisega on korrelatsioonis nende vajadustega.

Esimest säästmise eesmärki ongi töös kirjeldatud eesmärgina säästa põhivajadusteks (nt. vesi ja söök) (Maslow 1971 viidatud Hanna, Lee 2015, 135–136). Teine eesmärk on säästa raha ootamatuteks olukordadeks, milleks võib olla näiteks järsk raha kaotus. Kolmanda eesmärgiga tuuakse välja säästmine pensionipõlveks ja neljas eesmärk on säästmine lähedase inimese vajaduste jaoks (nt. lapse hariduse jaoks, pulmades või kingituste jaoks). Viiendaks eesmärgiks on säästa luksuslike asjade jaoks (nt. uus auto või maja), mis on seotud inimese enesehinnanguga. Viimane säästmise eesmärk on aga seotud inimese eneseteostusega. Teisisõnu inimene säästab, et viia teoks enda suurim unistus või saavutada sisemine õnnetunne. (Hanna, Lee 2015, 136)

Sekita (2011, 18) leidis, et säästmisharjumusi mõjutab suuresti ka finantskirjaoskus. Finantskirjaoskust mõõdetavate küsimuste õigesti vastamine suurendab 7% võrra võimalust, et inimene säästab vanaduspõlveks. Suurenenud õigesti vastanute küsimuste arv omakorda omab

positiivset mõju üleüldisele säästmisele. Nimelt 4% võrra suureneb võimalus, et inimene omab mingit plaani säästmiseks. Lusardi ja Mitchell (2011, 13-14) kinnitavad ka enda töös, et finantskirjaoskus on tihedalt seotud vanaduspõlveks planeerimisega. Nad leidsid, et suurema tõenäosusega vastavad finantskirjaoskust mõõdetavatele küsimustele õigesti just planeerijad. Vastupidiselt tõdeti, et valesti vastanud pigem ei oma efektiivseid plaane vanaduspõlveks. Planeerijad aga suure tõenäosusega naudivad tulevikus head pensionipõlve, sest nad on varem oma raha säästnud ja seega on nendel finantsvara rohkem, mille toel edukalt hakkama saada.

Delafrooz ja Paim (2011, 2) uurisid, kuidas erinevad sotsiaal-demograafilised tegurid mõjutavad säästmisharjumusi. Tulemustest järeldus, et säästmisharjumusi mõjutasid nendest teguritest suhtestaatus, sissetulek ja finantskirjaoskus. Samuti leidsid nad, et finantskirjaoskus omab kõige tugevamat mõju säästmisharjumustele. Ebapiisav säästmine ja väheste vahendite puudumine on seotud finantskirjaoskamatusena ja teadmiste puudumisega seoses majandusega, mis omakorda põhjustavad olukorra, kus inimestel, kes ennegi omavad vähe rahalisi vahendeid, puuduvad säästmisharjumused (Turnham 2010 viidatud Kim, Yuh 2018, 5).

Võimalusi, mille vahel valida kus ja kuidas raha säästa on palju. „Eesti elanike finantskirjaoskuse ehk rahatarkuse uuringu“ (2019, 24–25) kohaselt on kõige populaarsem viis säästa raha jooksvale arvelduskontole, 42% inimestest eelistab just taolist säästmisviisi. Samuti näitavad tulemused, et populaarsuselt teisel koha on säästmine sularahas. Säästukontot või kogumiskontot kasutavad enim noored. 18–19aastased kasutavad peamiselt lisaks kogumiskontole veel investeerimist aktsiatesse ja raha kogumist hoiu-laenuühistus. Ka krüptorahasse investeerimist harrastavad noored sagedamini. Siiski leidub ka noori, kes ei tegele üldse säästmisega, neid on koguni 35% 18–19aastaste seas. Tulemustest selgub asjaolu, et madala haridusega ja väikese sissetulekuga inimesed moodustavad suurema enamuse mitted säästjate hulgast.

Eelnevate uuringute tulemusi arvesse võttes, võib tõdeda, et finantskirjaoskus ja säästmisharjumused on tugevalt omavahel seotud ning vajalikud iga indiviidi jaoks, et langetada kasulikke finantsotsuseid. Disney ja Gathergood'i (2013, 2254) uuring leidis, et finantskirjaoskus on seotud krediitoodete maksumusest arusaamisega. Kõrgete maksumustega krediitooteid hoiavad enim enda portfelliges madala finantskirjaoskusega inimesed.

Finantskirjaoskus tuleb kasuks ka kriisiolukorras. Klapper *et al.* (2013, 3922) leidsid enda uuringus, et kõrge finantskirjaoskusega inimesed kulutavad enda raha vähem ehk neile jääb

sissetulekust suurem summa kätte. Taolised inimesed on puutunud ka vähem kokku sissetuleku vähenemisega või sellega seotud kriisidega. Uuringu tulemused näitasid, et kriisiolukorras kõrgema finantskirjaoskusega inimesed kulutavad oma sissetulekust vähem ja seetõttu omavad rahalisi vahendeid rohkem, mis aitavad neil keerulistes olukordades hakkama saada.

1.2. Soolised erinevused finantskirjaoskuses

Finantskirjaoskus omab suurt rolli nii meeste kui naiste jaoks, et saavutada enda jaoks hea majanduslik olukord ja nautida turvalist pensionipõlve. Möhring (2014 viidatud Grohmann 2016, 531) leiab, et sotsiaalhoolekandesüsteemi muutusi silmas pidades, on eriti oluline, et just naised oleksid teadlikud heast finantskäitumisest ja ka järgiksid seda. Naiste eluiga on tihtipeale pikem kui meeste oma ja seega on nende jaoks väga oluline, et neil oleks piisavalt vahendeid, et vanaduspõlv mööduks ilma probleemideta. Samuti ohverdavad naised võrreldes vastassugupoolega tihedamini enda töökoha, et hoolitseda laste eest. Sellest tulenevalt kannatab nende riiklik pension ja seab ohtu nende majandusliku turvalisuse vanaduspõlves.

„Eesti elanike finantskirjaoskuse ehk rahatarkuse uuringus“ (2019, 63) mõõdeti elanike finantskirjaoskust kuue finantsteemalise küsimusega, mille tulemustest selgus, et kõige keerulisemale küsimusele vastasid rohkem õigesti mehed kui naised. Lusardi *et al.* (2009) leidsid enda uuringus, et meeste finantskirjaoskus on kõrgem kui naistel. Uuringus küsiti kolme finantsteemalist küsimust, millest kaks oli intressimäära ja inflatsiooni teemalised ja kolmas oli riskide hajutamise teemaline. Nendele kolmele küsimusele vastasid enim õigesti mehed, millest järeldus, et naiste finantskirjaoskus jääb meeste omale alla.

OECD/INFE (2016) viis 30 riigis läbi täiskasvanute finantskirjaoskuse pädevuse uuringu, kus püüti seitsme küsimusega hinnata inimeste finantsteadmiste taset, üheksa küsimusega finantskäitumist ja viie küsimusega inimeste suhtumist rahaasjadesse. Tulemustest kajastus, et 61% meestest suutis finantsteadmiste küsimustest õigesti vastata vähemalt viiele küsimusele seitsmest, mis on ka miinimum punktide arv. Naistest tabas miinimum skoori aga 51%. Tulemustest järeldus, et naiste teadmised finantsist on madalamad kui meestel. See-eest finantskäitumises märgatavaid soolisi erinevusi ei leitud. Sekita (2011, 12) kinnitab ka enda töös, et igat küsimust eraldi hinnates, on õigete vastuste arv naiste seas madalam kui meeste seas. Naiste ja meeste vaheline erinevus vastata õigesti kõigile kolmele finantsteadmiste küsimusele on 10%.

Bucher-Koenen *et al.* (2017) tõdevad enda töös, et naiste finantskirjaoskus jääb tugevalt meeste omale alla. Kolmele finantskirjaoskuse küsimusele, mis puudutavad intressimäära, inflatsiooni ja riskide hajutamist, annavad meestest 38% õige vastuse. Naiste jaoks on küsimused raskemad ja ainult 22% nendest suudavad korrektselt vastata. Statistilistest analüüsides järeldub, et mõlema sugupoole vastused suuresti erinevad üksteisest. Farrar *et al.* (2018, 16) toetavad enda töös samuti väidet, mille kohaselt mehed omavad kõrgemat finantskirjaoskust kui naised. Uuringu tulemusest selgus, et mehed saavutavad keskmiselt 3,2 õiget vastust võrreldes naistega, kes vastavad 2,54 küsimust viiest korrektselt.

Mottola (2013, 6) uuringust selgub, et naiste jaoks valmistab kõige enam raskusi võlakirjadest ja riskidest arusaamine. Võlakirja hinda puudutavale küsimusele vastasid õigesti ainult 22% naistest võrreldes 34% meestega. Riski küsimusele suutsid õigesti vastata 45% naistest ja meestest suutsid 62%. Need kaks küsimust peegeldavad enim naiste ja meeste vahelist erinevust, kuid ka ülejäänud küsimustes jäävad naiste tulemused selgelt meeste omadele alla.

Falahati ja Hj. Paim. (2011, 1181) tõestavad ka enda uuringu tulemuste põhjal, et meeste teadmised riskijuhtimisest on paremad kui naistel. Mehed paistavad silma ka kõrgema teadmiste tasemega krediidist ja tunnevad vähesel määral paremini ka investeerimistooteid. Suuri erinevusi finantsdokumentide tundmises ja säästmises ei esinenud, kuid selgus, et naiste teadmised nendest kahest teemast on natuke paremad kui meestel. Tulemustest selgus, et meeste finantskirjaoskus on kõrgemal tasemel kui naistel, kuid naised seevastu omavad rohkem üldisi teadmisi isiklikest rahaasjadest.

Varasematest uuringutest paljastub ka tihti asjaolu, et naised vastavad finantskirjaoskust puudutavatele küsimustele tihedamini vastusega „ei oska öelda“. Mottola (2013, 6) kirjeldas enda uuringu tulemuste põhjal, et naised annavad küsimustele poolteist kuni kaks korda sagedamini vastuseks „ei oska öelda“. Bucher-Koenen ja Lusardi (2011, 8–9) leidsid uuringu tulemuste põhjal, et kuigi meeste finantskirjaoskuse tase on parem kui naistel, siis naiste tulemused ei jäänud mitte seetõttu madalamale, et nad oleksid rohkem valesti vastanud, vaid nad andsid tihedamini vastuseks „ei oska öelda“. Kolmele finantskirjaoskuse küsimusele, mille töötasid välja Lusardi ja Mitchell, vastasid rohkem kui 43% naistest vähemalt ühe korra „ei oska öelda“. Meestest andsid samasuguse vastuse vähem kui 30%.

Põhjuseid, mis aitaks mõista paremini asjaolu miks naiste finantskirjaoskus on madalam kui meestel ja miks naised vastavad tihedamini „ei oska öelda“, on keeruline leida. Ühtset vastust sellele kindlasti ei ole ning need seosed ja põhjused on palju keerulisemad kui esialgu võiks arvata.

Soolisi erinevusi uurisid Bucher-Koenen *et al.* (2016) ning nad seadsid eesmärgiks välja selgitada, kas need erinevused on tingitud vähestest finantstestadmistest või hoopiski ebakindlusest. Uuring viidi läbi 2012. aastal, kus inimestel paluti vastata kolmele finantskirjaoskust puudutavale küsimusele. Esimene küsitlus viidi läbi maikuu, kus vastuste hulgas oli ka variandiks „ei oska öelda“ ja „keeldun vastamast“. Teine küsitlus leidis aset suvekuudel ning sel korral enam vastuseks „ei oska öelda“ ja „keeldun vastamast“ valida ei saanud. Esimesele intressimäära puudutavale küsimusele vastasid maikuu õigesti 91,9% meestest ja naistest 84,4%. Naised valisid meestest tihedamini vastuseks „ei oska öelda“. Juulikuus oli õigesti vastanute arv nii meeste kui naiste seas suurenenud. Lisaks sellel oli suurenemist näidanud ka valesti vastanute arv. Üleüldiselt oli aga meeste ja naiste erinevus õigesti vastamisel vähenenud 7,5%-lt 3,5%-le.

Tulemustest selgus ka huvitav asjaolu, et 70% vastanutest, kes esimesel korral vastasid „ei oska öelda“ andsid järgmisel korral õige vastuse. Inflatsiooni puudutavale küsimusele oli õigeid vastuseid vähem ja sooline erinevus oli selle puhul ka suurem (rohkem kui 9% võrra). Kui inimesed aga pidid vastama küsimusele ega saanud enam valida vastusevariandiks „ei oska öelda“, oli soolise erinevuse protsendipunktis näha kahanemist kuuele protsendipunktile. „Ei oska öelda“ vastajate grupist paistab silma, et meestest andsid järgmisel korral õige vastuse 67%, kuid naistest seevastu 62%. Kolmandale küsimusele, mis kontrollib inimeste teadmisi riskide hajutamise osas, vastasid üle pooled naised, et nad ei oska vastust pakkuda. Meestest ei osanud küsimusele vastata 30,1%. Maikuu olid soolised erinevused õigesti vastamisel 27,5%, kuid suvekuudeks oli see vähenenud 9%-le. Üldiselt andsid „ei oska öelda“ vastajatest korrektse vastuse rohkem mehed kui naised. Tulemustest selgus, et nii mehed kui naised, kes alguses vastasid küsimusele „ei oska öelda“, tegelikult teavad õiget vastust ja järgmisel korral ka selle valivad. Siiski leidis nii maikuu kui ka suvekuudel tehtud uuringute tulemustest, et soolised erinevused vastustes jäävad püsima, kuid suvekuu uuringus olid need madalamad kui maikuu omas. (*Ibid.*)

Töö autorid pakuvad, et üheks selle põhjuseks võib olla tõsiasi, et inimesed ei ole enda vastustes kindlad, kuid tegelikult arvavad, et suure tõenäosusega nad teavad õiget vastust. Teiseks põhjuseks võib olla juhus ehk inimesed juhuslikult vastavad järgmises küsitluses õigesti, kuid tegelikult nad ei pruugi õiget vastust teada. Uuringus paluti naistel ja meestel hinnata enda enesekindlust vastuse

õigsuses. Tulemustest selgus, et üleüldiselt on naised ebakindlamad enda vastustes kui mehed. Isegi kui naised vastavad küsimusele korrektselt, ei ole nad selles kindlad. Mehed seevastu võrreldes naistega on endas palju kindlamad ka siis, kui nad vastust ei tea. (*Ibid.*)

Mitchell ja Lusardi (2015) on oma uuringutes täheldanud, et mitmetes riikides on mehed oma finantsteadmiste koha pealt liiga enesekindlad. Mehed tihtipeale märgivad küsimustikes, et nad on väga enesekindlad enda vastuses, kuid tegelikkuses ei osutu nende valitud vastusevariant siiski õigeks. Kuigi naiste finantsteadmiste tase jääb meeste omale alla ja nad vastavad õigesti vähem küsimusi kui vastassugupoole esindajad, siis naised julgevad tihedamini välja näidata, et nad ei oska küsimusele vastata.

Bannier ja Neubert (2016, 131) leidsid enda töös, et naiste tajutud ja tegelik finantskirjaoskus jääb meeste omale alla. 44% meestest on „kõrge tajutud ja kõrge tegelik finantskirjaoskus“ grupis, kuid naistest on sealses grupis kõigest 29%. Mehi on kõige vähem „madal tajutud ja madal tegelik finantskirjaoskus“ grupis. Naisi on seevastu kõige rohkem „kõrge tajutud ja kõrge tegelik finantskirjaoskus“ grupis ja ka „madal tajutud ja madal tegelik finantskirjaoskus“ grupis. Tulemustest kajastus, et naised tajuvad enda finantskirjaoskust keskmisest kõrgemalt kui see tegelikult on. Seetõttu on naisi meestest rohkem „kõrge tajutud ja madal tegelik finantskirjaoskus“ grupis. Töö autorid jõudsid ka järeldusele, et meeste riskitaluvus on kõrgem kui naistel. 40% meestest omab keskmisest kõrgemat riskitaluvust, kuid naiste osakaal selles grupis jääb 11% võrra madalamale.

1.3. Soolised erinevused säästmisharjumustes

Säästmisharjumuste kujundamine on tänapäeva maailmas iga indiviidi jaoks väga oluline. Säästmine aitab saavutada enda elus seatud eesmärke, milleks võivad olla näiteks kodu või auto ostmine. Samuti toetab säästmine liikumist finantsilise iseseisvuse suunas. (Zamora-Lobato *et al.* 2018, 400) Nagu eelnevas peatükis mainitud, siis naiste eluiga on tihtipeale pikem kui meestel ja seetõttu veedavad nad ka rohkem aega pensionil olles. Sellest tulenevalt on naiste jaoks säästmisharjumused eriti olulised. Ikka selleks, et vanaduspõlves majanduslikult hakkama saada ja mitte vaesusesse sattuda. Lisaks sellele, et naiste ja meeste finantskirjaoskuse tasemed on erinevad, on mitmed uuringud täheldanud mõningasi erinevusi ka säästmisharjumustes. Lusardi ja Mitchell (2011, 10) keskendusid enda töös uurimaks naiste finantskirjaoskust ja raha planeerimist

vanaduspõlveks. Tulemustest selgus, et kõigest 31% naistest on proovinud välja selgitada vajaliku rahasumma pensionipõlveks. Tulemustest paistab üldiselt silma vähene ja ebaedukas säästmise vanaduspõlveks, mis on vägagi muret tekitav ja seab ohtu naiste majandusliku turvalisuse.

Fisher (2010, 18-22) leidis enda töös, et 61% meestest oli viimase aasta jooksul raha säästnud ning naiste seas oli see protsent 47. Märkimisväärseid erinevusi regulaarses säästmises naiste ja meeste vahel ei leitud. Umbes 40% meestest väitis, et tegeleb regulaarselt säästmisega ning naistest väitis samamoodi umbes 38%. Erinevusi avastati aga hariduse mõjus. Nimelt iga haridusaasta suurendas meeste tõenäosust olla regulaarne säästja ja tegeleda sellega ka lühikeses perspektiivis. Autor jõudis ka järeldusteni, et riskitaluvus mõjutab mõlema sugupoole säästmisharjumusi, kuid nentis, et naistel on riskitaluvus väiksem kui meestel. Veel üks erinevus, mis puudutab ainult naisi, seisis asjaolus, et väikse riskitaluvusega naised suure tõenäosusega lühikeses perspektiivis regulaarselt säästmisega ei tegele. Leidmata erilist statistilist erinevust, tõdes autor, et meeste kõrge riskitaluvus vähendas nende tõenäosust säästa lähitulevikuks.

Swedbanki Rahaasjade Teabekeskuse tellimisel viidi 2020. aastal Balti riikides läbi uuring, mille kohaselt selgub, et naiste ja meeste säästmisharjumused on vägagi erinevad. Nimelt 47% naistest säästavad regulaarselt võrreldes meestega, kellest ainult 40% tegeleb regulaarse säästmisega. 42% meestest eelistavad raha säästmist kuu lõpu poole võrreldes naistega, kellest 36% kuu lõpus säästavad. Tulemustest selgub ka asjaolu, et keskariduseta ja keskmisest madalama palgaga 18–25aastased noored omavad kõige vähem sääste. Vastupidiselt elanikud, kelle sissetulek pereliikme kohta on suurem ning on kõrgharitud, säästavad regulaarselt rohkem. (Müürsepp, 2020) Võib eeldada, et väiksema sissetuleku korral säästavad inimesed ka summaarselt vähem. Kui võtta arvesse Eestis valitsevat palgalõhet, mis 2020. aastal oli 15,6% (Sooline palgalõhe... 2021), võiks arvata, et naised säästavad vähem raha kui mehed.

Sooliste erinevuste eksisteerimist säästmisharjumustes kinnitavad enda töös ka Bashir *et al.* (2013, 78–83), kus nad leidsid, et mehed säästavad naistest suurema osa enda sissetulekust. Umbes 45% meestest paneb enda sissetulekust kõrvale 20–40%. Naistest säästab sama hulga raha sissetulekust ainult 20%. Antud tulemus võib olla põhjendatud asjaolust, et uuringus olevad mehed teenivad ka naistest suuremat sissetulekut. Töös leiti ka huvitav tõsiasi, et kõrgema sissetulekuga mehed säästavad rohkem, kuid kui naiste sissetulek suureneb, siis nemad oma sääste sellevõrra ei suurenda. Soolisi erinevusi täheldati ka naiste ja meeste säästmise eelistustes. 71% naistest eelistab rohkem säästa lühikeseks perioodiks, kuid meestel kindel eelistus puudub ning nad heameelega

säästavad nii lühikeseks, keskmiseks kui ka pikemaks ajaperioodiks. Meeste puhul paistab silma ka asjaolu, et nad säästavad rohkem siis, kui nende kulutused kodumajapidamisele võrreldes muude kulutustega on suuremad. Kui naiste kulutused oleksid sel juhul samasugused, siis nemad käituksid vastupidiselt – säästaksid vähem. Üldiselt tõestab uuring, et naiste ja meeste säästmisharjumused on erinevad ning mehed säästavad naistest rohkem.

OECD/INFE (2016) kirjeldab aga enda töös, et naiste suhtumine kauges tulevikus säästmisesse on positiivsem kui meestel. Uuringus paluti naistel ja meestel hinnata kolme väidet, mille tulemuste põhjal sai järeldada inimeste suhtumist rahasse, planeerimisse ja säästmisesse. Selgus, et naised eelistavad pikaajalist turvalisust rohkem kui mehed.

Hasler ja Lusardi (2017, 7–10) toovad enda töös välja, et mehed hoiavad oma sääste finantsinstitutsioonides rohkem kui naised. Positiivne seos leidub ka finantskirjaoskuse ja finantsinstitutsioonides säästmise vahel. Ehk kõrge finantskirjaoskusega naised ja mehed kasutavad raha säästmiseks finantsinstitutsioonide tooteid/teenuseid suurema tõenäosusega. Autorid uurisid ka naiste ja meeste säästmisi pensionieaks ning tulemustest selgus, et naised säästavad meestest vähem. Ka siinkohal avastati tugev seos finantskirjaoskuse määra ja vanaduspõlveks säästmise vahel nii meeste kui ka naiste seas.

Lusardi ja Mitchell (2008, 6–8) toovad oma töös välja võimaliku põhjuse, miks naised tuleviku perspektiivi silmas pidades ei säästa ega planeeri oma rahaasju. Oma töös leiavad autorid, et finantskirjaoskus on tugevalt seotud pensionipõlveks planeerimisega. Suurema tõenäosusega tegelevad finantskirjaoskuse küsimustele vastanutest planeerimisega need, kes suutsid vastata küsimustele korrektselt. Märkimisväärselt suurema tõenäosusega on just need naised planeerijad, kes vastasid õigesti küsimusele riskihajutamise kohta. Kui võrrelda omavahel inimesi, kes vastasid küsimusele valesti ja neid, kes vastasid „ei oska öelda“, siis järeldub tulemustest, et „ei oska öelda“ vastajad suurema tõenäosusega ei oma mingit edukat plaani vanaduspõlveks.

1.4. Soolised erinevused finantskirjaoskuses ja säästmisharjumustes Eestis ja mujal maailmas

Inimeste finantskirjaoskuse tasemed on riigiti ja piirkonniti erinevad. Sama kehtib ka finantskirjaoskuse soolise lõhe kohta ehk mõnes riigis on naised ja mehed üprisri võrdsete

finantskirjaoskuse tasemetega ja teistes riikides võib olukord olla aga hoopis vastupidine. Ülemaailmselt on ligikaudu 35% meestest finantskirjaoskajad. Naised jäävad meestele 5%-ga alla ehk finantskirjaoskajaid naisi on maailmas 30%. Kui võrrelda omavahel arenenud majandusega riike ja tärkava majandusega riike, siis antud soolist lõhet leidub nendes mõlemas. Finantskirjaoskuse soolist lõhet esineb nii G7 riikides, mille hulka kuuluvad Saksamaa, Prantsusmaa, Kanada, Itaalia, Jaapan, Suurbritannia ja Ameerika Ühendriigid kui ka BRICS riikides, mille hulka kuuluvad Brasiilia, Venemaa, Hiina, India ja Lõuna-Aafrika. Finantskirjaoskuse sooline lõhe on G7 riikides 8% ja BRICS riikides 5%, kuid keskmiselt kõigest 28% täiskasvanutest on BRICS riikides finantskirjaoskajad ning G7 riikides on see protsent siiski suurem, nimelt 55% täiskasvanutest on finantskirjaoskajad. (Hasler, Lusardi, 2017, 4)

G20 riikidest on kõige suurema finantskirjaoskuse soolise lõhega Kanada ja talle järgnevad Austraalia, Itaalia, Indoneesia ja Brasiilia. G20 riikide hulka kuuluvad kõige suuremad arenenud ja tärkava majandusega riigid, kelle mõju maailma majandusele on märkimisväärne. Kui võrrelda riikide sissetuleku tasemeid ja finantskirjaoskuse soolisi lõhesid, siis saab välja tuua, et finantskirjaoskajate arv on enamasti madala sissetulekuga riikides väiksem ning ka naiste teadmised finantsist on sealsetes riikides puudulikumat. Kanada see-eest on aga kõrge sissetulekuga riik ja üldiselt finantskirjaoskajate osakaalud on taolistes riikides suuremad, siis ikkagi on ka kõrge sissetulekuga riikides finantskirjaoskuse sooline lõhe olemas. Seega võib tõdeda, et finantskirjaoskuse sooline lõhe ei ole ainult teatud riikide mure, vaid seda eksisteerib nii arenenud riikides kui ka arenguriikides. (*Ibid.*, 5-6)

OECD/INFE (2020) poolt korraldatud uuring analüüsis 26 riigi täiskasvanud inimese finantskirjaoskust 2020. aastal. Uuringus keskenduti inimeste finantsteadmiste ja finantskäitumise uurimisele ning analüüsiti ka nende suhtumist pikaajalisse finantsplaneerimisse. Raportis on esitatud iga riigi keskmised tulemused, kuid välja on toodud ka potentsiaalsed nõrgad grupid. Ühe sellise grupi tunnuseks on sugu. Uuringu tulemused paljastasid, et meeste finantsteadmiste tulemused on statistiliselt naiste omadest kõrgemad. Samuti on meeste rahaline olukord parem kui naistel. Sama ei saa öelda aga finantskäitumise ja suhtumise kohta, sest eksisteerib riike, kus naiste finantskäitumise ja suhtumise tulemused on kõrgemad kui meestel. Näiteks Poolas ja Venemaal on naiste tulemused finantskäitumises kõrgemad kui sealsete meeste omad. Samuti täheldati tulemustest, et Venemaal, Koreas, Portugalis, Taimaal ja Gruusias ei suhtu mehed sama positiivselt pikaajalisse finantsplaneerimisse ja säästmisesse kui naised.

Eesti tulemusi uurides järeldub, et finantsteadmiste keskmiste tulemuste erinevused on naiste ja meeste vahel statistiliselt olulised. Meeste keskmine finantsteadmiste tulemus on kõrgem kui naistel. Finantskäitumise ja suhtumise keskmiste tulemuste erinevused aga statistiliselt olulised ei ole. Seevastu erinevused rahalises olukorras meeste ja naiste vahel on statistiliselt olulised. Üldiselt võib aga tõdeda, et kokkuvõetuna finantskirjaoskuse keskmiste tulemuste erinevused naiste ja meeste vahel statistiliselt olulised ei ole. (*Ibid.*, 59)

Ka raha säästmise korral on meeste ja naiste valikud riigiti erinevad. Nimelt Itaalias 45% meestest eelistab enda raha säästa mõne finantsinstitutsiooni tooteid/teenuseid kasutades. Taolist säästmist eelistab naistest aga kõigest 23%. Prantsusmaal seevastu on naiste osakaal finantsinstitutsioonides säästmise puhul suurem (46%) ja ka meestest soovib üle poole (58%) just eelnevalt mainitud säästmisviisi harrastada. Saudi Araabias on aga nii meeste kui ka naiste protsendid madalamad. 9% naistest ja 20% meestest säästavad oma raha finantsinstitutsioonides. Just nendes kolmes riigis G20 riikide hulgast on finantsinstitutsioonides säästmise erinevused naiste ja meeste vahel kõige suuremad. (Hasler, Lusardi, 2017, 7)

Soolised erinevused vanaduspõlveks säästmisel paistavad enim silma Suurbritannias. Nimelt 33% naistest on otsustanud säästa raha enda pensionieaks ning 48% meestest on samuti taolise otsuse teinud. Itaalias tegelevad pensionieaks säästmisega 31% meestest ja naiste seas on see protsent jälle väiksem (20%). Üldiselt paistab silma naiste vähene säästmine vanaduspõlveks, kuid näiteks Venemaal ja Koreas säästavad pensionieaks rohkem naised kui mehed. Üsna võrdselt säästavad G20 riikidest inimesed, kes elavad Lõuna-Aafrikas, Jaapanis ja Indoneesias. (*Ibid.*, 9)

2. UURINGU LÄBIVIIMINE

Käesolevas peatükis tutvustatakse bakalaureusetöö eesmärki ja kirjeldatakse autori poolt püstitatud hüpoteese. Samuti antakse ülevaade töö valimist ja meetodikast ning analüüsitakse uuringu tulemusi.

2.1. Uuringu eesmärk ja hüpoteesid

Töö eesmärk on välja selgitada 18–29aastaste Eesti noorte soolised erinevused finantskirjaoskuses ja säästmisharjumustes. Eesmärgi täitmiseks selgitab töö autor uuringu käigus välja 18–29aastaste Eesti noorte finantskirjaoskuse taseme ja uurib ka nende säästmisharjumuste kohta. Järgnevalt analüüsib autor sooliste erinevuste eksisteerimist finantskirjaoskuses ja säästmisharjumustes ning kontrollib ka nende vahelist seost. Uuringu käigus selguvad noorte finantskirjaoskus ja säästmisharjumused. Samuti tuleb esile noorte suhtumine pikaajalisse finantsplaneerimisse ja säästmisesse. Säästmisharjumuste uurimisel ilmnevad noorte eelistused säästmisel ja nende valmisolek vanaduspõlveks. Selgub, kui regulaarsed säästjad on 18–29aastased noored ja milliseks ajaperioodiks eelistatakse raha säästa.

Järgnevad hüpoteesid on koostatud autori poolt, toetudes töö esimeses osas kirjeldatud uuringutele:

- H1: Naiste hinnang enda finantskirjaoskuse tasemest on kõrgem kui meestel.
- H2: Meeste finantskirjaoskuse tase on kõrgem kui naistel.
- H3: Naised vastavad küsimustele rohkem vastusega „ei oska öelda“ kui mehed.
- H4: Mehed on enda vastustes enesekindlamad kui naised.
- H5: Naised säästavad meestest vähem (ehk naised säästavad enda igakuisest sissetulekust väiksema protsendi kui mehed).
- H6: Naised suhtuvad pikaajalisse planeerimisse positiivsemalt kui mehed.
- H7: Finantskirjaoskuse ja säästmisharjumuste vahel esineb seos.

2.2. Uurimistöö metoodika

Bakalaureusetöö uuringu läbiviimiseks kasutas autor kvantitatiivset uurimismeetodit. Töö autor koostas ankeetküsitluse, mis hõlmas endas peamiselt kinniseid küsimusi ehk igale küsimusele oli vastajal võimalik valida vastusevariantidest talle sobivaim variant. Küsimus, mis puudutas inimese vanust oli ainukesena avatud. Autor lähtus küsimuste koostamisel töö esimeses osas kirjeldatud uuringutele ja formuleeris need selliselt, et oleks võimalik kinnitada või ümber lükata töö esimeses osas kajastatud varasemate uuringute autorite väited.

Ankeetküsitluse eesmärk on välja selgitada 18–29aastaste Eesti noorte finantskirjaoskuse tase, säästmisharjumused ja analüüsida, kas neis esineb soolisi erinevusi. Antud töö valimiks valiti 18–29aastased seetõttu, et tegemist on noortega, kes on alles alustamas või on alustanud iseseisvat elu. Selles eas noored seisavad enim silmitsi uute ja tundmatute finantsotsustega, mis nõuavad finantskirjaoskuse olemasolu, et teha kasulikke otsuseid. Ankeetküsitlus osutus valituks seetõttu, et nii on kergem jõuda paljude inimesteni ja jagada seda ka läbi sotsiaalmeedia.

Küsitlus koostati Google Forms keskkonnas, mida on mugav ja turvaline kasutada nii vastajatel kui ka töö autoril. Seejärel edastati küsitlus sihtgrupile läbi erinevate sotsiaalmeedia kanalite. Kasutati näiteks Facebook'i kui ka Tallinna Tehnikaülikooli tudengeid hõlmavat gruppi ning majandusteaduskonna õppekonsultandi meililisti. Küsimustik oli vastajatele avatud perioodil 13.aprill kuni 30.aprill 2021.

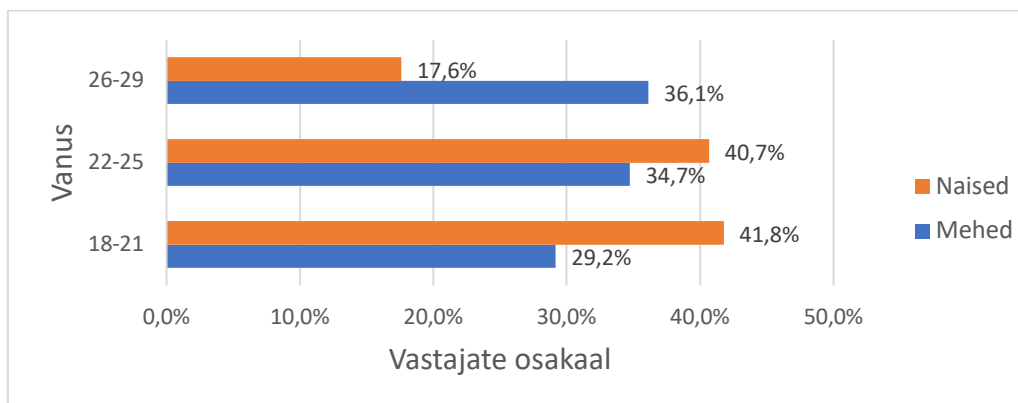
Küsimustik koosneb 23 küsimusest (Lisa 1). Esimene küsimus puudutab inimese tajutud finantskirjaoskust. Järgmised viis küsimust aitavad hinnata noorte tegelikku finantskirjaoskust. Antud küsimused on kokku pandud töö esimeses osas kajastatud uuringute põhjal, kus autorid analüüsisid inimeste finantskirjaoskust. Finantsteemalised küsimused on valitud täpselt selliselt, et kaetud oleksid erinevad finantsteemad ja võimalik oleks hinnata noorte üldist finantskirjaoskust. Küsimused puudutavad liitintressi, võlakirjade hindasid, inflatsiooni, riskide hajutamist ja hüpoteeklaene. Iga finantsteemalise küsimuse järel palutakse vastajal hinnata, kui enesekindel ta oma vastuse õigsuses on. Järgmised seitse küsimust on suunatud uurimaks noorte säästmisharjumusi. Kaks nendest keskenduvad konkreetselt vanaduspõlveks säästmisele. Seejärel palutakse järgmises küsimuses vastajatel hinnata kolme väidet, mille põhjal saab teha järeldused

inimeste suhtumise kohta pikaajalisse finantsplaneerimisse ja säästmisesse. Viimased küsimused uurivad vastajate taustinformatsiooni kohta ehk küsitakse vastajate sugu, vanust, kõrgeimat omandatud haridustaset ja netosissetuleku suurust.

Andmete töötlemiseks kasutati MS Exceli programmi, kuhu küsitluse vastused eksporditi. Seejärel andmeid korrastati ja viidi need sellisele kujule, et nendega oleks võimalik edasi tegutseda. MS Excel sai uuringu tulemuste analüüsimiseks valitud, kuna antud programm võimaldab mugavalt koostada erinevaid tabeleid ja diagramme ning viia läbi erinevaid statistilisi analüüse.

2.3. Valimi kirjeldus

Ankeetküsitlusele vastas kokku 165 inimest. Kahe vastaja profiil ei sobinud töö sihtgrupiga ja seetõttu töö autor eemaldas nende vastused. Seega sihtgruppi arvesse võttes vastas küsitlusele kokku 163 inimest, kellest 55,8% olid naised (91) ja 44,2% moodustasid mehed (72). Joonisel 1 on toodud vastanute vanuseline jaotus soo järgi.

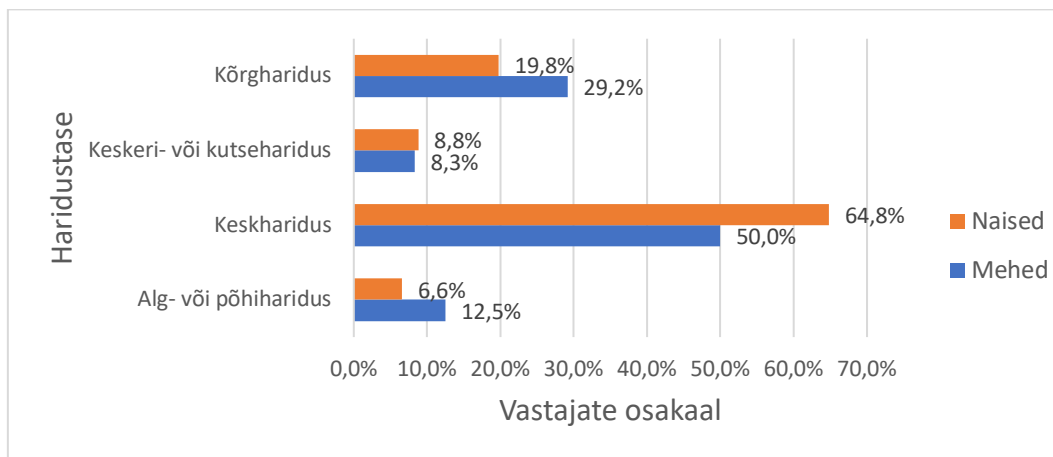

Joonis 1. Ankeetküsitluses vastanute vanus soolise jaotuse järgi

Allikas: Autori koostatud

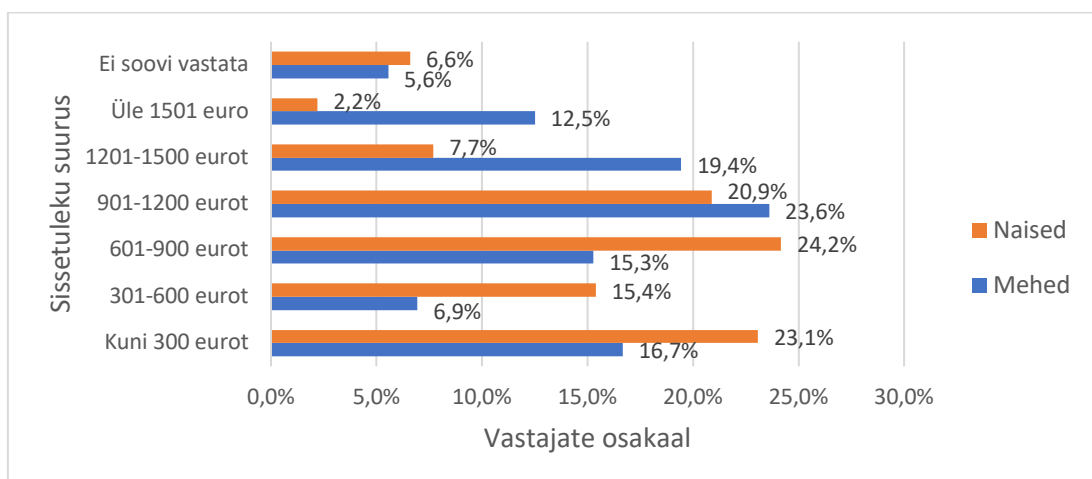
Kõige rohkem vastanuid oli vanusegrupis 22–25 ning naised ja mehed on antud grupis üsna võrdselt esindatud. Kõige vähem vastanuid oli vanusegrupis 26–29 ning selles vanusegrupis oli meeste osakaal märkimisväärselt suurem. Kõige nooremas vanusegrupis 18–21 on meeste ja naiste osakaalude erinevus 12,6%.

Kõrgeima omandatud haridustasemete lõikes on kõige enim keskharidusega vastajaid. 64,8% naistest omab keskharidust ning meestest on keskharidusega 50%. Meessoost vastajate hulgast on kõrgharidusega 29,2% ja naissoost vastajate hulgast 19,8%. Keskeri- või kutseharidust omavaid naisi ja mehi on peaaegu täpselt võrdselt ja alg- või põhiharidusega on 12,5% meestest ja 6,6% naistest. Kõrgeima omandatud haridustaseme jaotust kirjeldab joonis 2.

Joonis 2. Ankeetküsitluses vastanute haridustase soolise jaotuse järgi
Allikas: Autori koostatud

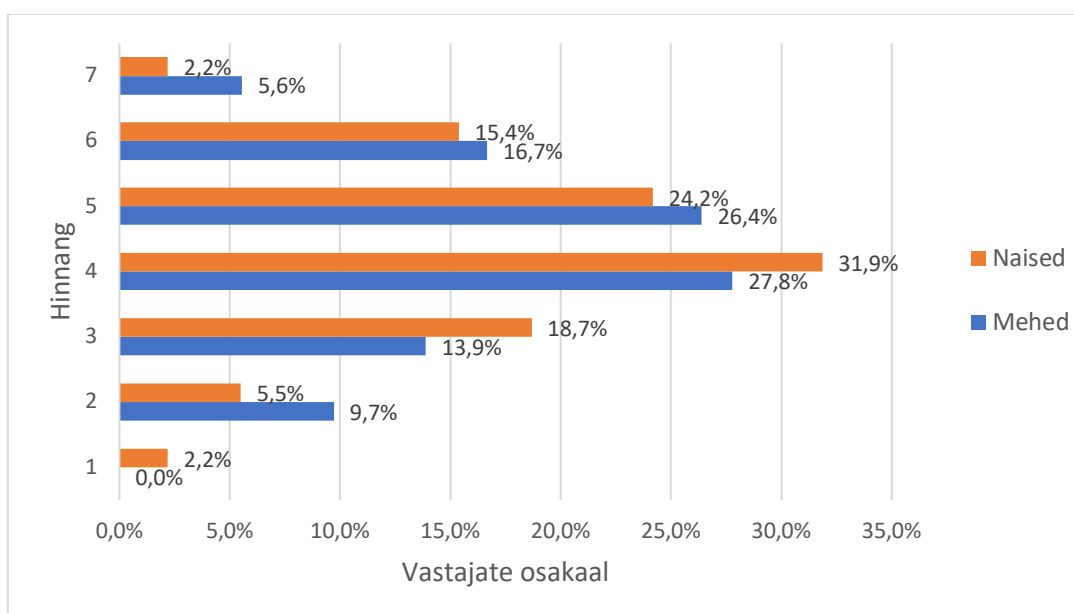
Jooniselt 3 selgub, et enim naisi (24,2%) omavad netosissetulekut suuruses 601–900 eurot. Meestest omab enim (23,6%) netosissetulekut suuruses 901–1200 eurot. Üle 1501 euro teenivad ainult 2,2% naistest, kuid meestest omavad sellist netosissetulekut 12,5%.

Joonis 3. Ankeetküsitluses vastanute netosissetuleku suurus soolise jaotuse järgi
Allikas: Autori koostatud

2.4. Uuringu tulemused

Ankeetküsimustiku esimene küsimus puudutas vastaja tajutud finantskirjaoskust ehk vastajal paluti skaalal 1–7, kus 1 on väga madal ja 7 väga kõrge, hinnata enda finantskirjaoskust. Jooniselt 4 selgub, et keskmise hinnangu ehk nelja annab enda finantskirjaoskusele 31,9% naistest ja 27,8% meestest. Hinde kolm annavad endale 18,7% naistest ja 13,9% meestest. Ülejäänud hinded jagunevad naiste ja meeste vahel üsna võrdselt ära, kuid tulemustest paistab, et mitte ükski meesterahvas ei ole enda finantskirjaoskust hinnanud hindegaga üks. Ka naistest on ainult 2,2% hinnanud enda finantskirjaoskust kõige madalama hindegaga. Keskmiselt hindavad mehed ja naised enda finantskirjaoskust võrdselt. Meeste keskmine hinnang on 4,43 ja naistel on 4,25.

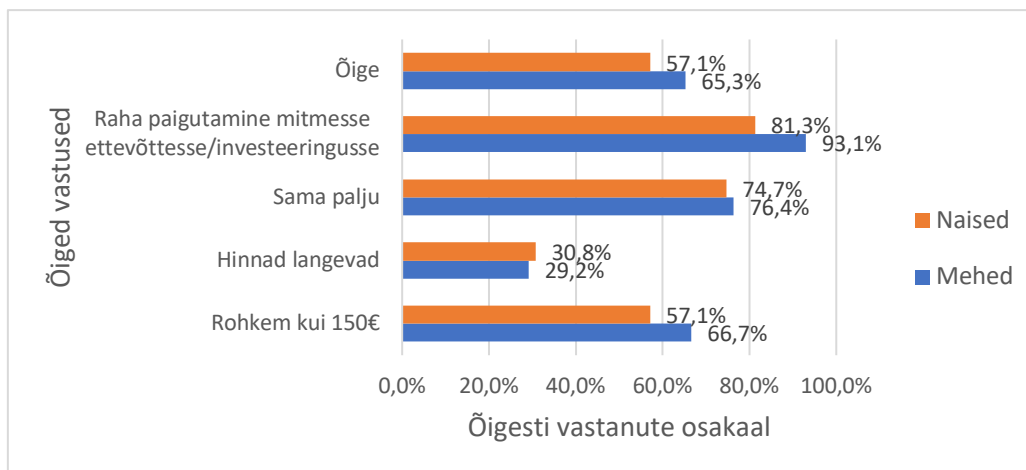
Joonis 4. Ankeetküsitluses vastanute hinnang enda finantskirjaoskusele soolise jaotuse järgi
Allikas: Autori koostatud

Järgnevalt kontrollib autor püstitatud hüpoteesi, mille kohaselt naiste hinnang enda finantskirjaoskuse tasemest on kõrgem kui meestel. Hüpoteesi statistiliseks kontrollimiseks kasutatakse z-testi, millega võrreldakse kahe üldkogumi keskväärtusi. Nullhüpoteesiks on, et meeste keskmine hinnang on suurem või võrdne naiste keskmise hinnanguga 4,25. Sisukaks hüpoteesiks on, et meeste keskmine hinnang on väiksem kui naiste keskmine hinnang. Läbi viiakse ühepoolne test usaldatavusega 95% ja olulisuse nivooga 0,05. Z empiriliseks väärtuseks on

0,8605, mis on väiksem kriitilisest väärtusest 1,645. Seega teststatistik ei lange kriitilisse piirkonda ja pole põhjust nullhüpoteesi tagasi lükata, mille kohaselt meeste keskmine hinnang on suurem või võrdne naiste keskmise hinnanguga. Lisaks viib autor läbi ka t-testi, mille nullhüpoteesiks on, et naiste hinnang ei erine oluliselt meeste hinnangust. Sisukaks hüpoteesiks on, et naiste hinnang erineb oluliselt meeste hinnangust. T-testi käigus võrreldakse kahe kogumi keskväärtsi. Enne seda aga kontrollitakse mõlema valimi dispersioone, mis on F-testi järgi võrdsed. T-testist järeldub, et paika peab nullhüpotees ja naiste hinnang ei erine oluliselt meeste omast. Võib tõdeda, et uuringu tulemuste põhjal ei pea paika hüpotees, et naiste hinnang enda finantskirjaoskuse tasemest on kõrgem kui meestel.

Järgnevad viis küsimust aitavad hinnata vastajate finantskirjaoskust. Igale küsimusele oli pakutud vastusevariandid, millest ainult üks sai õige olla. Esimene finantsteemat puudutav küsimus oli liitintressi kohta. Vastajalt küsiti: „Oletame, et Teil on 100 EURi hoiusel, mille garanteeritud aastane intressimäär on 10%. Kui palju raha oleks Teie kontol 5 aasta pärast eeldusel, et Te ei ole selle aja jooksul sealt raha välja võtnud?“ Antud küsimusele vastasid õigesti (rohkem kui 150€) 66,7% meestest ja 57,1% naistest. Küsimusele, mis juhtub võlakirja hindadega, kui turu intressimäär tõuseb, tekitas paljudele vastajatele raskusi. 29,2% meestest vastas antud küsimusele õigesti (hinnad langevad) ja 30,8% naistest valis sama vastusevariandi.

Inflatsiooni mõiste ja olemus inimestele probleeme ei valmistanud. 76,4% meestest ja 74,7% naistest teadis, et kui 10 aasta jooksul toodete hinnad kahekordistuvad ja sissetulek ka kahekordistub, siis saavad nad tulevikus osta sama palju kui täna. 93,1% meestest ja 81,3% naistest teadsid, et ohutum on enda raha paigutada mitmesse ettevõttesse/investeeringusse. Ehk ka neljandale küsimusele teadsid suur enamus valida õiget vastusevarianti. Viimase küsimusena paluti vastajatel hinnata väidet: „15-aastane hüpoteeklaen nõuab tavaliselt suuremaid igakuiseid makseid kui 30-aastane hüpoteeklaen ja laenu intressikulu on väiksem.“ Õigesti vastasid 65,3% meestest ja 57,1% naistest, kes arvasid, et antud väide on õige. Õigesti vastanute jaotust iga küsimuse lõikes kirjeldab joonis 5.

Joonis 5. Õigesti vastanute jaotus iga küsimuse lõikes

Allikas: Autori koostatud

Tabelist 1 selgub, et neli õiget vastust viiest saavutasid 36,1% meestest ja samasuguse tulemuse saavutasid ka 27,5% naistest. Igale viiele küsimusele vastasid õigesti 13,9% meestest ja 14,3% naistest. Vastavalt sellele vastasid neljale või viiele küsimusele õigesti 50% meestest ja 41,8% naistest. Antud statistika kohaselt jäävad naiste tulemused meeste omadele natukene alla, kuid üldkokkuvõttes on mõlema tulemused üpris sarnased. Keskmiselt vastavad naised korrektselt 3,0 küsimusele ja meeste keskmine õigesti vastanute küsimuste arv on 3,3.

Tabel 1. Õigesti vastanute tulemused (%)

Õigete vastuste arv	Kokku	Mehed	Naised
0	5,0	2,8	2,2
1	13,8	2,8	11,0
2	45,8	19,4	26,4
3	43,7	25,0	18,7
4	63,6	36,1	27,5
5	28,2	13,9	14,3
4 või 5	91,8	50,0	41,8

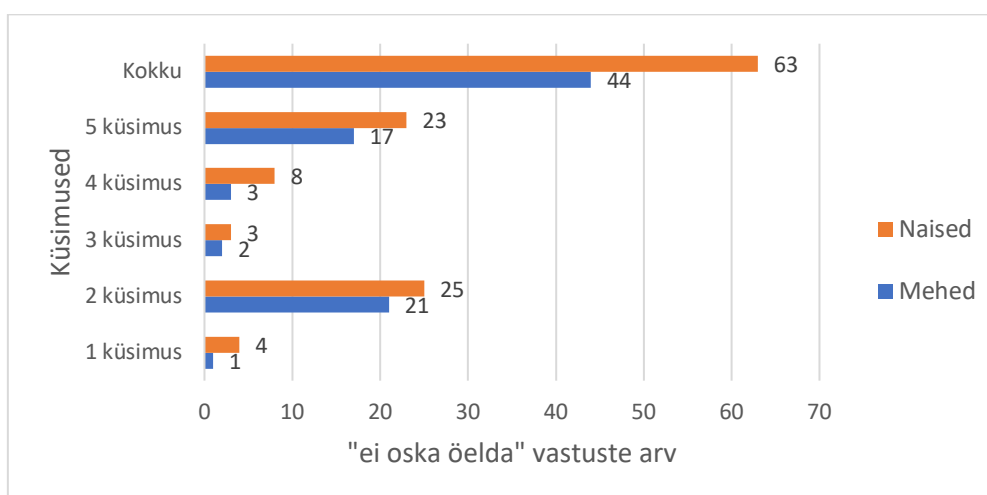
Allikas: Autori koostatud

Järgnevalt soovitakse kontrollida hüpoteesi, mille kohaselt meeste finantskirjaoskuse tase on kõrgem kui naistel. Selleks arvutatakse iga vastaja õiged vastused kokku ja sooritatakse t-test. F-testi kohaselt on naiste ja meeste dispersioonid võrdsed. Autor soovib antud t-testiga kontrollida, kas meeste keskmine finantskirjaoskuse tase erineb oluliselt naiste keskmisest tasemest. Olulisuse tõenäosuseks on 0,1423, mis on suurem kui olulisuse nivoo 0,05. Järelikult nullhüpoteesi tagasi ei

lükata ja meeste keskmine finantskirjaoskuse tase ei erine oluliselt naiste tasemest. Hüpotees, et meeste finantskirjaoskuse tase on kõrgem kui naistel, ei leidnud kinnitust.

Tulemustest selgus ka asjaolu, et naised on 63 korda valinud vastusevariandiks „ei oska öelda“. Mehed seevastu on antud vastusevarianti pakkunud ainult 44 korda. Kõige rohkem pakkusid nii mehed kui naised vastust „ei oska öelda“ 2. ja 5. finantskirjaoskust hindavale küsimusele. Lähtudes nendest tulemustest, saab kinnitust hüpotees, mille kohaselt naised vastavad rohkem vastusega „ei oska öelda“ kui mehed. „Ei oska öelda“ vastuseid viiele finantskirjaoskust hindavale küsimusele soolise jaotuse järgi kirjeldab joonis 6.

Iga finantskirjaoskust hindava küsimuse järel paluti vastajal hinnata skaalal 1–7, kus 1 on väga ebakindel ja 7 väga kindel, enda enesekindlust vastuse õigsuses. Viie küsimuse vastuseid arvesse võttes oli meeste keskmine hinnang enda vastuste õigsusele 5,64 ja naiste keskmine enesekindlus oli 5,07. Mehed olid keskmiselt kõige enesekindlamad 4. küsimuse vastuses (6,36) ja kõige ebakindlamad olid nad 2. küsimuse vastuses (4,83). Ka naised olid keskmiselt kõige enesekindlamad 4. küsimuse vastuses (5,95) ning ka nemad olid kõige ebakindlamad just 2. küsimuse vastuses (3,99). Eelnevatest tulemustest selgus samuti, et 2. küsimus, mis puudutas võlakirja hindu, valmistas vastajatele kõige rohkem raskusi. Seega on mõistetav, et vastajad kahtlesid ja olid ebakindlamad oma vastuses.

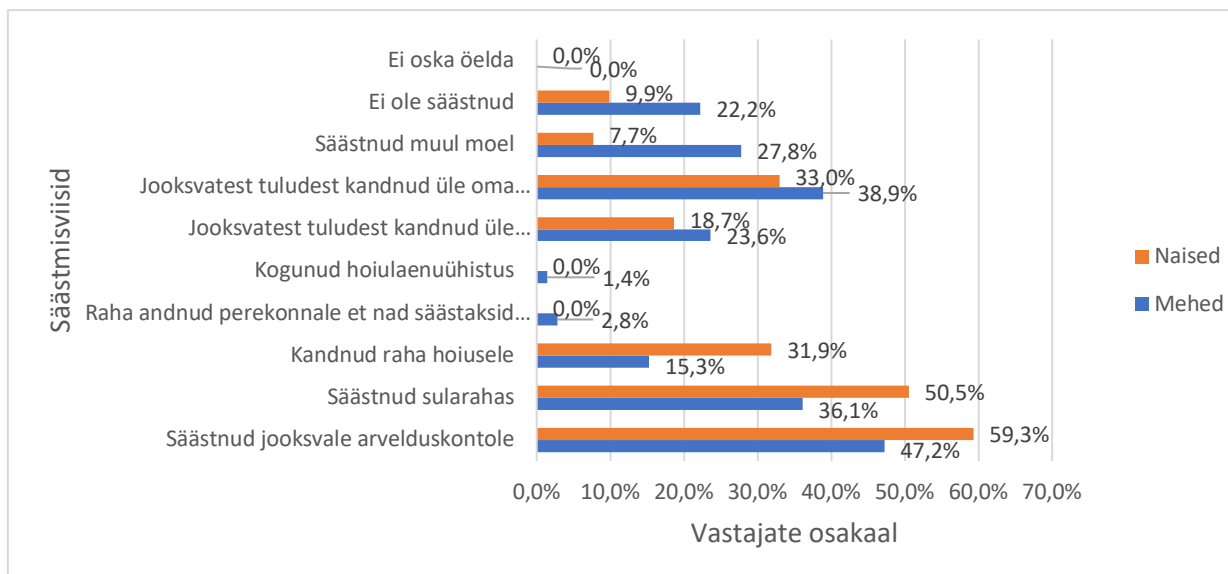
Joonis 6. „Ei oska öelda“ vastuste arv soolise jaotuse järgi viiele küsimusele
Allikas: Autori koostatud

Järgnevalt kontrollib autor hüpoteesi, mille kohaselt mehed on enda vastustes enesekindlamad kui naised. Esimesena soovib autor teada saada, kas meeste ja naiste enesekindluse hinnangu vahel esineb olulisi erinevusi. Nullhüpoteesiks määratakse, et meeste ja naiste enesekindluse hinnangu vahel ei esine erinevusi. Sisukaks hüpoteesiks saab, et nende vahel esineb olulisi erinevusi. Olulisuse tõenäosus on t-testi kohaselt $1,41E-07$ ja see on väiksem olulisuse nivoost $0,05$. Järelikult tuleb vastu võtta sisukas hüpotees, et meeste ja naiste enesekindluse hinnangute vahel esineb olulisi erinevusi. Kui on teada, et meeste ja naiste vastuste enesekindluses esineb erinevus, oleks sobilik uurida kumb nendest omab kõrgemat enesekindlust. Selleks koostab autor z-testi ja nullhüpoteesiks saab, et naiste keskmine enesekindlus on suurem või võrdne meeste keskmise enesekindlusega. Sisukas hüpotees väidab, et naiste keskmine enesekindlus on väiksem kui meeste keskmine enesekindlus. Vastu võetakse sisukas hüpotees, kuna z empiiriline väärtus $5,3112$ langeb kriitilisse piirkonda ja olulisuse tõenäosus $5,45E-08$ on väiksem olulisuse nivoost $0,05$. Võib tõdeda, et mehed on enda vastusetes enesekindlamad kui naised.

Peale finantskirjaoskuse küsimuste küsiti vastajatelt ka nende säästmisharjumuste kohta. Tulemustest selgub, et viimase 12 kuu jooksul on raha säästnud (arvestamata kohustuslikud pensionifondid) koguni $77,8\%$ meestest ja $87,9\%$ naistest. Vastavalt $22,2\%$ meestest ja $12,1\%$ naistest ei ole üldse raha säästmisega viimase 12 kuu jooksul tegelema.

Jooniselt 7 selgub, et kõige populaarsemaks säästmisviisiks peavad mõlemad sugupooled jooksvale arvelduskontole säästmist. Viimase 12 kuu jooksul on $59,3\%$ naistest ja $47,2\%$ meestest eelistanud taolist säästmist. Populaarsuselt teisel kohal on naiste jaoks sularahas säästmine. Meeste populaarsuselt teine säästmisviis on jooksvatest tuludest raha ülekandmine enda investeerimiskontole. Väga populaarsetest viisideks raha kogumiseks ei peeta raha andmist perekonnale, et nad säästaksid vastaja eest ja raha kogumist hoiulaenuühistus. Vastajad said valida mitu vastusevarianti ja seetõttu on vastuste protsendisumma suurem kui 100% .

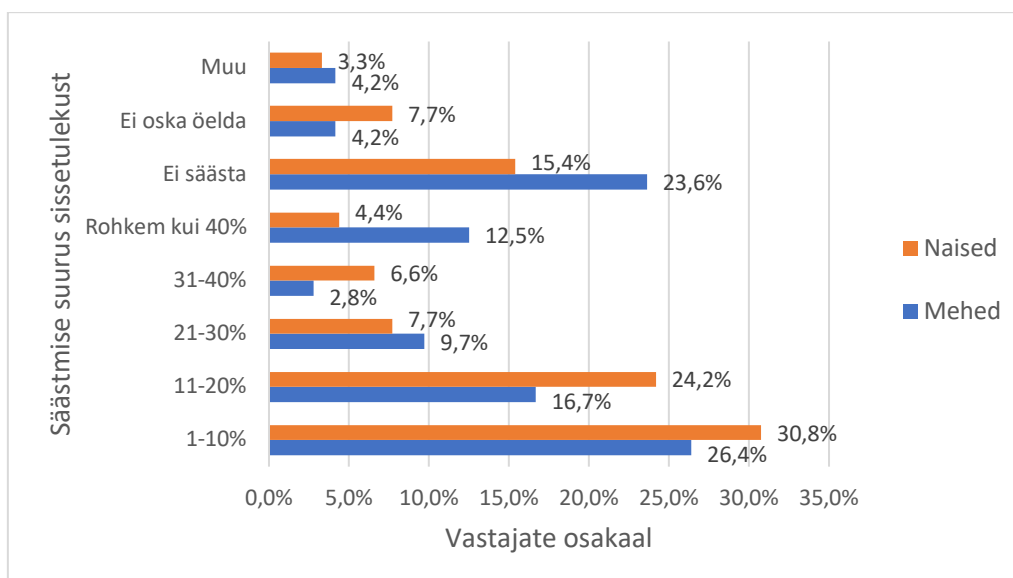
Tulemustest paistab silma ka positiivne asjaolu, et regulaarselt säästmisega tegeleb suur osa inimesi. Nimelt $70,3\%$ naistest säästavad raha regulaarselt ja $28,6\%$ nendest sellega ei tegele. Regulaarseid säästjaid meeste seas on aga võrreldes naistega vähem. $54,2\%$ meestest säästavad raha regulaarselt ja $36,1\%$ nendest ei säästa. $9,7\%$ meestest ja $1,1\%$ naistest valisid vastusevariandiks „ei oska öelda“.

Joonis 7. Viimase 12 kuu säästmisviisid soolise jaotuse järgi

Allikas: Autori koostatud

Oma igakuisest sissetulekust säästavad naised enim (30,8%) 1–10%. Ka meeste seas säästetakse enim (26,4%) 1–10% enda sissetulekust. Rohkem kui 40% säästavad enda sissetulekust 12,5% meestest ja 4,4% naistest. Igakuisest sissetulekust säästmise protsenti kirjeldab joonis 8.

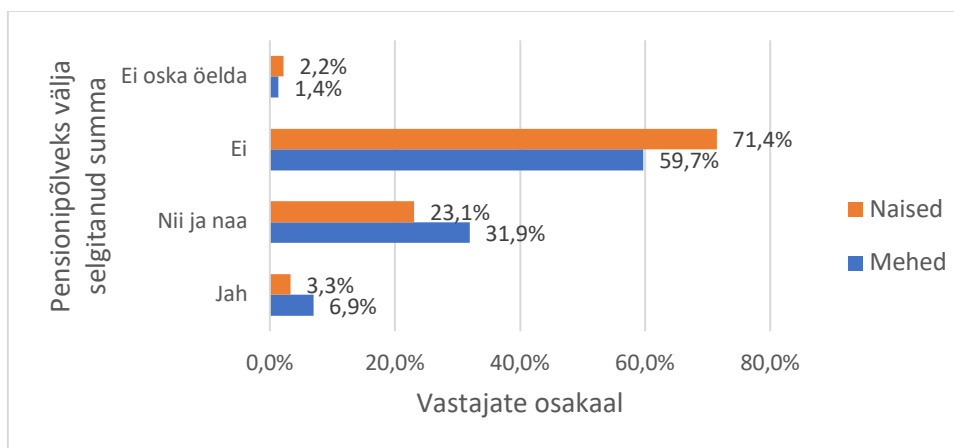
Joonis 8. Säästmise suurus sissetulekust soolise jaotuse järgi

Allikas: Autori koostatud

Järgnevalt testitakse hüpoteesi, mis kirjeldab, et naised säästavad enda igakuisest sissetulekust väiksema protsendi kui mehed. Küsimusele, mis uuris vastajatelt kui suure osa nad enda igakuisest

sissetulekust säästavad, said vastajad valida protsendivahemike vahel. Selleks, et leida meeste ja naiste keskmised säästmise protsendid, arvutas kõigepealt autor välja iga vahemiku keskmise ning asendas selle vastavalt vastaja vastusega. Näiteks, kui vastaja valis, et ta säästab enda igakuisest sissetulekust 1–10%, asendati tema vastus keskmise protsendiga 5,5. Tulemustest kajastus, et mehed säästavad keskmiselt 19,4% ja naised 15,9% enda sissetulekust. T-testist selgub, et olulisuse tõenäosus 0,1737 on suurem olulisuse nivoost 0,05 ning nullhüpoteesi, mille kohaselt naiste keskmine säästmise protsent ei erine oluliselt meeste omast, ei ole vaja tagasi lükata. Viiakse läbi ka z-test, kus nullhüpoteesi tagasi ei lükata ja meeste keskmine säästmise protsent on suurem või võrdne naiste keskmise protsendiga. Kuna mõlema sugupoole säästmise protsendid ei erine oluliselt üksteisest, siis ei saa kinnitust hüpotees, et naised säästavad väiksema protsendi enda igakuisest sissetulekust võrreldes meestega.

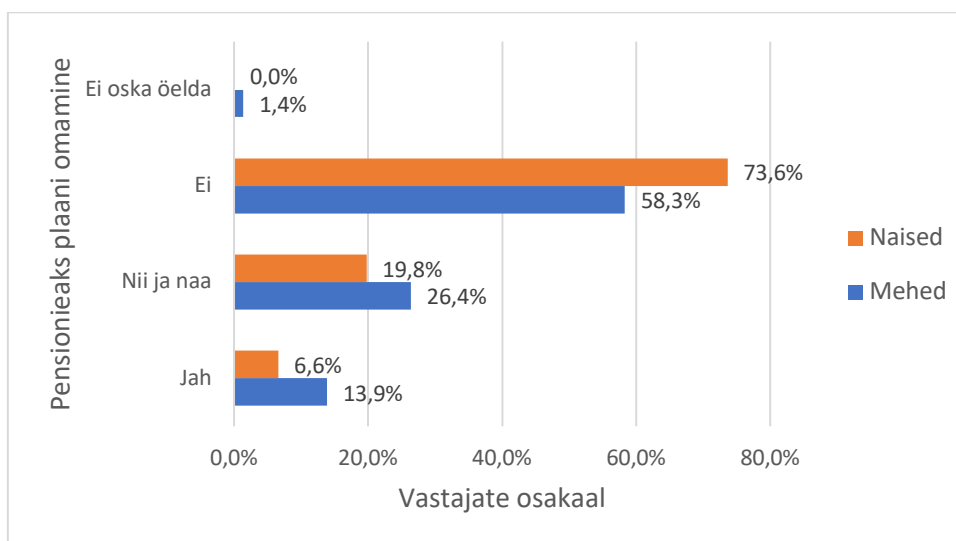
Vastajatelt uuriti ka nende valmisoleku kohta pensionipõlveks. Jooniselt 9 järeldub, et enamus inimesi ei ole püüdnud välja selgitada vajalikku säästude rahasummat pensionipõlveks. 59,7% meestest ja 71,4% naistest tõdes, et nemad ei ole vajalikku summat veel välja arvutanud. Kõigest 6,9% meestest ja 3,3% naistest on aga enda pensionipõlve peale juba mõelnud ja teinud esimese sammu selle suunas, et nende pensionipõlv mööduks muretult.

Joonis 9. Vastajate vastused küsimusele: „Kas Te olete püüdnud välja selgitada vajaliku säästude rahasumma pensionipõlveks?“

Allikas: Autori koostatud

Plaani pensionieaks säästmiseks ei ole ka väga paljud inimesed veel teinud. Joonis 10 kirjeldab, et 58,3% meestest ja 73,6% naistest ei ole plaani koostanud. Plaani omab aga 13,9% meestest, naiste protsent jääb meeste omale alla (6,6%). Viimase kahe joonise pealt paistab silma tõsiasi, et pensionipõlve peale 18–29aastased väga palju veel keskendunud ei ole.

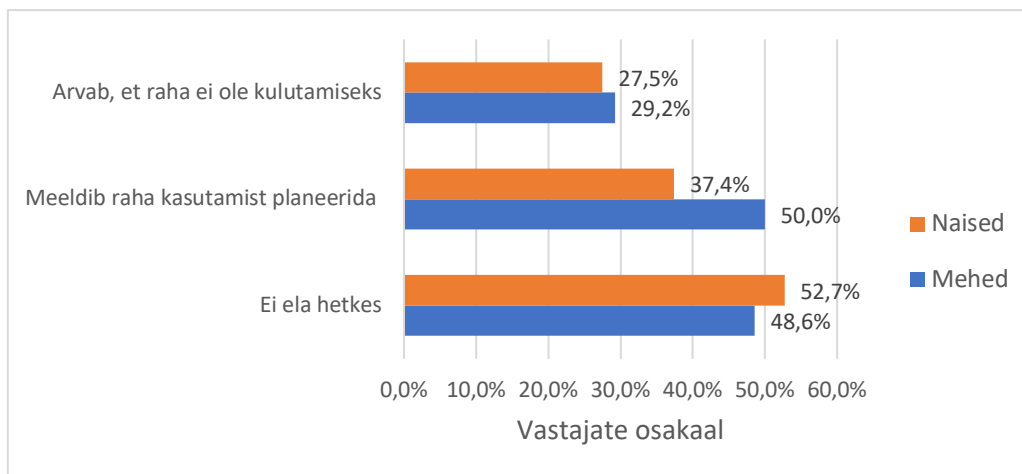

Joonis 10. Vastajate vastused küsimusele: „Kas Te olete koostanud plaani kuidas pensionieaks raha säästa?“

Allikas: Autori koostatud

Kõige rohkem naisi (40,7%) ja mehi (37,5%) eelistavad enda raha säästa lühikeseks perioodiks ehk paariks kuuks kuni aastani. Keskmiseks perioodiks, mis on paar aastat kuni viis aastat, säästavad 29,2% meestest ja 38,5% naistest. Pikemaks kui viis aastat säästavad 30,6% meestest ja 28,6% naistest. Mitte mingisuguseks perioodiks ei säästa 23,6% meestest ja naistest 14,3%. Ka siin võisid vastajad valida mitu vastusevarianti ning seega protsendisumma tuleb suurem kui 100%.

Eelviimase hüpoteesina kontrollitakse, kas naised suhtuvad pikaajalisse planeerimisse ja säästmisesse positiivsemalt kui mehed. Selleks paluti vastajatel skaalal 1–5, kus 1 tähendab täielikult nõustumist ja 5 üldse mitte nõustumist, hinnata kolme väidet. Esimeseks väiteks on: „Elan hetkes ja homse pärast ei muretse.“ Teine väide on: „Mulle meeldib rohkem raha kasutamist planeerida pikaks perioodiks, kui spontaanselt kulutada.“ Kolmas väide kirjeldab: „Raha on kulutamiseks.“ Kui vastaja valis esimese ja kolmanda väite vastuseks 4 või 5 ja teise väite vastuseks 1 või 2, näitab see, et inimene omab positiivset suhtumist pikaajalisse planeerimisse ja säästmisesse. 52,7% naistest ja 48,6% meestest ei nõustu esimese väitega ning nad ei ela ainult hetkes, vaid muretsevad ka homse pärast. Esimese ja teise väite puhul näitavad inimesed rohkem positiivset suhtumist pikaajalisse planeerimisse ja säästmisesse kui kolmanda väite puhul. Positiivse suhtumisega vastajate osakaale eraldi arvestades iga väite lõikes kirjeldab joonis 11.

Joonis 11. Positiivse suhtumisega vastajate osakaalud iga väite lõikes

Allikas: Autori koostatud

Eelnevalt jooniselt väljendub, et iga väidet eraldi arvestades, on inimesed üpriski positiivse suhtumisega. Kuid inimesi, kes vastaksid esimesele ja kolmandale väitele vastustega 4 või 5 ning teisele väitele vastaksid vastustega 1 või 2, on kokkuvõttes väga vähe. Positiivset suhtumist pikaajalisse planeerimisse ja säästmisesse omab ainult 18,1% meestest ja 12,1% naistest. Seega ei pea paika hüpotees, et naised suhtuvad pikaajalisse planeerimisse ja säästmisesse positiivsemalt kui mehed. Selleks koostas autor ka t-testi, et kontrollida, kas naiste suhtumine erineb oluliselt meeste suhtumisest. Meeste keskmine vastus kolmele väitele oli 3,0 ja naistel oli 3,1. T-testist selgub, et olulisuse tõenäosus 0,6227 on suurem kui olulisuse nivoo 0,05, seega nullhüpoteesi ei saa ümber lükata ja tuleb tõdeda, et naiste suhtumine ei erine oluliselt meeste omast.

Autor soovis hinnata ka seost finantskirjaoskuse taseme ja säästmisharjumuste vahel, et välja selgitada, kas finantskirjaoskus mõjutab inimeste säästmisharjumusi või mitte. Kõigepealt huvitas autorit, kas finantskirjaoskuse taseme ja regulaarse säästmise vahel esineb seos. Selleks viib autor läbi korrelatsioonanalüüsi MS Excelis funktsiooniga CORREL. Andemeteks võetakse vastajate finantskirjaoskust kontrollivate küsimuste õigete vastuste arv ja nende vastused küsimusele, kas nad säästavad raha regulaarselt. Kõigepealt muudeti regulaarset säästmist uuriva küsimuse vastused numbriteks. Ehk vastus „jah“ – 2, „ei“ – 1 ja „ei oska öelda“ – 0. Korrelatsioonanalüüsil saadi tulemuseks 0,2287, mis viitab väga nõrgale positiivsele seosele. Positiivne seos näitab, et rohkete õigete vastustega isik suurema tõenäosusega tegeleb regulaarse säästmisega.

Järgmiseks uuriti seost finantskirjaoskuse taseme ja pensionipõlveks planeerimise vahel. Samasugused teisendused tehti ka siin. Tulemuseks saadi 0,2550, mis viitab jällegi nõrgale

positiivsele seosele. Viimasena kontrolliti seost finantskirjaoskuse ja viimase 12 kuu jooksul säästmise vahel. Tehti jällegi sarnased vastuste kodeerimised ja saadi tulemuseks 0,1538, mis viitab juba olematule või väga nõrgale positiivsele seosele. Korrelatsioonanalüüsist võib järeldada, et finantskirjaoskuse taseme ja säästmisharjumuste vahel esineb nõrk positiivne seos ehk mida rohkem õigeid vastuseid, seda suurema tõenäosusega omab inimene ka säästmisharjumusi. Seega peab paika hüpotees, mille kohaselt finantskirjaoskuse ja säästmisharjumuste vahel esineb seos.

2.5. Järeldused ja ettepanekud

Ankeetküsitlusele vastas 165 inimest, kellest valimisse jäi 163, nendest 55,8% moodustasid naised (91) ja ülejäänud 44,2% olid mehed (72). Kõige enam laekus vastuseid isikutelt, kes kuulusid vanusegruppi 22–25. Kõrgeima omandatud haridustaseme seast olid enim esindatud keskharidusega inimesed. Kõige suurema naiste osakaaluga (24,2%) esines netosissetuleku vahemik 601–900 eurot. Meestest omas kõige suurema osakaaluga (23,6%) netosissetulekut suuruses 901–1200 eurot.

Antud vastajate tulemusi analüüsides selgus, et esimene hüpotees ei leidnud kinnitust. Hüpoteesi testimisel ilmnnes, et naiste hinnang enda finantskirjaoskuse tasemest ei ole kõrgem võrreldes meeste hinnanguga. Tegelikku finantskirjaoskust hindavate küsimuste vastuseid analüüsides järeldus, et kõige lihtsam oli riskide hajutamise küsimus ehk antud küsimus sai enim õigeid vastuseid nii meestelt kui naistelt. Kõige keerulisemaks küsimuseks kujunes võlakirja hindasid puudutav küsimus. Teise hüpoteesi hindamiseks arvatati iga vastaja õigete vastuste arv viiele finantskirjaoskuse küsimusele kokku ja võrreldi meeste ja naiste keskmisi tulemusi. Statistilisest analüüsist ilmnnes, et meeste ja naiste keskmised finantskirjaoskuse tasemed üksteisest ei erine. Seega ei pidanud paika ka teine hüpotees, et meeste finantskirjaoskuse tase on kõrgem kui naistel.

Finantskirjaoskuse küsimuste tulemusi hinnates ilmnnes, et naised on 63 korda valinud vastuseks „ei oska öelda“, mis on 19 vastust rohkem kui meestel. Sellest tulenevalt sai kinnitust hüpotees, et naised vastavad küsimustele rohkem vastusega „ei oska öelda“ kui mehed. Iga finantskirjaoskuse küsimuse järel paluti vastajatel hinnata enda enesekindlust vastuse õigsuses. Sellest järeldus, et mehed on enda vastustes enesekindlamad kui naised ning neljas hüpotees sai kinnitust.

Säästmisharjumusi uurides paistis silma asjaolu, et viimase 12 kuu jooksul on raha säästnud (arvestamata kohustuslikud pensionifondid) suur osa vastajatest ja ka regulaarse säästmisega tegelevad väga paljud. Kuigi regulaarseid säästjaid on naiste seas 70,3%, siis meeste seas on neid vaid 54,2%. Järgnevat hüpoteesi hinnates järeldus, et naiste keskmine säästmise protsent enda igakuisest netosissetulekust ei erine meeste keskmisest säästmise protsendist. Ehk hüpotees, et naised säästavad väiksema protsendi enda igakuisest sissetulekust võrreldes meestega ei pidanud paika.

Kuuenda hüpoteesi kontrollimiseks paluti vastajatel hinnata kolme väidet, mis võimaldavad analüüsida, kas inimene omab positiivset suhtumist finantsplaneerimisse ja säästmisesse või mitte. Selgus, et naiste ja meeste hinnangud nendele väidetele üksteisest oluliselt ei erinenud ja seega ei leidnud kinnitust ka hüpotees, mille kohaselt naised suhtuvad pikaajalisse finantsplaneerimisse ja säästmisesse positiivsemalt kui mehed.

Viimase hüpoteesi puhul hinnati seost finantskirjaoskuse ja säästmisharjumuste vahel. Viidi läbi korrelatsioonanalüüs ja selgus, et finantskirjaoskuse ja regulaarse säästmise vahel esines nõrk positiivne seos. Samasugune nõrk positiivne seos kujunes ka finantskirjaoskuse ja pensionipõlveks planeerimise vahel. Finantskirjaoskuse ja viimase 12 kuu jooksul säästmise vahel saadi tulemuseks 0,1538 ehk tegemist on olematu või väga nõrga positiivse seosega. Nende kolme seose järgi pidas viimane hüpotees paika ehk finantskirjaoskuse ja säästmisharjumuste vahel esineb seos. Sellest järeldub, et mida kõrgem finantskirjaoskus seda suurema tõenäosusega on inimesel ka säästmisharjumused.

Varasema uuringute järelduste põhjal moodustatud seitsmest hüpoteesist leidsid kinnitust kolm. Sellest võib järeldada, et mõningad soolised erinevused Eesti noorte seas esinevad, kuid suures plaanis on naiste ja meeste tulemused üsna võrdsed. Üheks erinevuseks on, et mehed on enda vastustes enesekindlamad kui naised, aga kui võrrelda mõlema sugupoole õigete vastuste arve, siis olulisi erinevusi nendes ei esine. Seega isegi õigeid vastuseid pakkudes on naised vähem enesekindlad. Teiseks erinevuseks ilmnes asjaolu, et naised vastavad rohkem küsimustele „ei oska öelda“. Antud tulemus võib samuti olla seotud enesekindlusega ehk kuna naised on enda vastustes vähem enesekindlad, siis seetõttu nad valivad rohkem ka vastusteks „ei oska öelda“. Tegelikult nad võivad õiget vastust teada või aimata, aga puudu jääb enesekindlusest. Teisest küljest ei pruugi naised olla ebakindlad iseendas, vaid nad võivad tunda end finantsmaailmas ebakindlalt, millest võib tingitud olla ka rohkemate „ei oska öelda“ vastused. Tegemist on võimalike põhjustega, kuid

kindlasti on neid põhjuseid antud sooliste erinevustele rohkem ja sügavamaid ning ühtset põhjust või lahendust on keeruline pakkuda.

Töö autor leiab, et sarnast uurimust võiks läbi viia ka vanemate inimeste hulgas, kellel on pensionipõlveni jäänud kuni 15 aastat. Kuna nemad on pensionieale lähemal, siis oleks huvitav ja kasulik uurida, milline on nende finantskirjaoskuse tase, kas nad omavad säästmisharjumusi ja säästavad raha ka pensionipõlveks. Tegemist on kindlasti põlvkonnaga, kellele ei ole koolis sama palju majandusest õpetatud kui tänapäeva 18–29aastastele. Samuti leiab töö autor, et tuleks läbi viia detailsem uurimus, mis pühenduks just sooliste erinevuste sügavamate põhjuste analüüsimisele. Selleks, et leida võimalikke selgitusi ja põhjuseid naiste väiksemale enesekindlusele ja rohkematele „ei oska öelda“ vastustele. Kindlasti on oluline, et finantsmaailm oleks nii meeste kui naiste jaoks huvitav ja nad tunneksid end selles enesekindlalt. Seetõttu on oluline, et juba noorest eest saadik räägitakse inimestele majandusest ja tähtsustatakse finantskirjaoskuse arendamist.

KOKKUVÕTE

Finantskirjaoskus on tänapäeva noorte jaoks väga oluline oskus, et teha kasulikke ja mõistlikke finantsotsuseid. Finantsotsused mõjutavad suuresti inimeste elukvaliteeti ja heaolu. Finantssteenuste turu aina keerulisemaks muutumisel on oluline, et inimesed omaksid finantskirjaoskust, mis aitab neil saavutada soovitud majanduslikku olukorda ja tunda end turvaliselt. Sama kehtib ka säästmisharjumuste kohta. Säästmisharjumuste omamine on iga indiviidi jaoks tähtis, sest elus võib ette tulla ootamatuid hetki ja olukordi, mis nõuavad järske rahalisi väljaminekuid. Raha säästmine võimaldab just sellistes olukordades hakkama saada ning aitab inimestel liikuda enda unistuste suunas. Eriti oluline on säästmine vanaduspõlveks, et kindlustada endale turvaline pensionipõlv ja mitte sattuda raskustesse.

Varasematest uuringutest ilmnes, et finantskirjaoskuse ja säästmisharjumustes esinevad soolised erinevused. Naiste finantskirjaoskus jääb üldiselt meeste omale alla ja nad ka säästavad meestest vähem. Kuna naiste eluiga on tihtipeale meeste omast pikem, siis on finantskirjaoskus ja säästmisharjumused naiste jaoks eriti olulised.

Antud bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada 18–29aastaste Eesti noorte soolised erinevused finantskirjaoskuses ja säästmisharjumustes. Lisaks hindas autor ka nende kahe omavahelisi seoseid. Eesmärgi täitmiseks viidi läbi ankeetküsitlus, mille käigus koguti vastuseid 163 inimeselt, kellest 55,8% olid naised ja 44,2% mehed.

Toetudes varasematele uuringutele, mida on käsitletud töö esimeses osas, püstitas autor järgnevad hüpoteesid:

- H1: Naiste hinnang enda finantskirjaoskuse tasemest on kõrgem kui meestel.
- H2: Meeste finantskirjaoskuse tase on kõrgem kui naistel.
- H3: Naised vastavad küsimustele rohkem vastusega „ei oska öelda“ kui mehed.
- H4: Mehed on enda vastustes enesekindlamad kui naised.

- H5: Naised säästavad meestest vähem (ehk naised säästavad enda igakuisest sissetulekust väiksema protsendi kui mehed).
- H6: Naised suhtuvad pikaajalisse planeerimisse positiivsemalt kui mehed.
- H7: Finantskirjaoskuse ja säästmisharjumuste vahel esineb seos.

Töö esimeses osas anti ülevaade finantskirjaoskuse ja säästmisharjumuste definitsioonidest ning kirjeldati varasemaid uuringuid, mis käsitlevad soolisi erinevusi finantskirjaoskuses ja säästmisharjumustes. Töö teises osas tutvustati uuringu tulemusi ja viidi läbi statistilisi analüüse, et hinnata püstitatud hüpoteese. Kasutati z-testi, t-testi, F-testi ja korrelatsioonanalüüsi.

Seitsmest hüpoteesist leidis kinnitust hüpotees, mille kohaselt naised vastavad küsimustele rohkem vastusega „ei oska öelda“ kui mehed. Tulemustest ilmnes, et naised valisid antud vastusevarianti 63 korda ja mehed 44 korda. Kinnitust leidis ka neljas hüpotees, mis väitis, et mehed on enda vastustes enesekindlamad kui naised. Keskmiselt hindasid mehed enda enesekindlust vastuse õigsuses skaalal 1–7 hindegas 5,64 ja naiste keskmine enesekindlus oli 5,07. T-testist ilmnes, et naiste ja meeste enesekindluse vahel esineb olulisi erinevusi ning z-test kinnitas, et naiste keskmine enesekindlus on meeste omast väiksem. Vähene enesekindlus võib olla põhjuseks ka naiste rohkematele „ei oska öelda“ vastustele ehk võib arvata, et need kaks hüpoteesi on omavahel seotud. Seitsmes hüpotees pidas samuti paika ehk finantskirjaoskuse ja säästmisharjumuste vahel esineb seos. Korrelatsioonanalüüsi käigus testiti kolme seosest:

- 1) finantskirjaoskuse ja regulaarse säästmise vahelist;
- 2) finantskirjaoskuse ja pensionipõlveks planeerimise vahelist;
- 3) finantskirjaoskuse ja viimase 12 kuu jooksul säästmise vahelist.

Autor teeb tulemuste põhjal järgnevad järeldused ja ettepanekud:

- 18–29aastaste Eesti noorte seas esinevad mõned soolised erinevused finantskirjaoskuses, kuid säästmisharjumuste puhul on mõlemad sugupooled üsna võrdsete harjumustega. Soolisi erinevusi esineb enesekindluses ja finantskirjaoskuse küsimuste „ei oska öelda“ vastustes. Võib arvata, et naiste vähesest enesekindlusest on tingitud ka nende rohkemate „ei oska öelda“ vastuste arv. Naised võivad olla ebakindlad iseendas või hoopiski majandusega seonduvas. Neid põhjuseid on kindlasti veel ja sügavamaid, kuid siiski ei ole tegemist hea tulemusega.

- Autor leiab, et väga oluline on kodus juba varakult hakata rääkima lastega rahast ja seda nii tüdrukute kui poistega. Majandusõpe on tähtis ja peab olema huvitav nii naiste kui meeste jaoks. Seda selleks, et mõlemad sugupooled tunneksid end finantsterminites ja kõigega majandusega seonduvas mugavalt ja enesekindlalt. Nad teaksid, et finantskirjaoskus on eluks vajalik oskus ja ilma selleta ei saa tagada endale turvalist majanduslikku olukorda.
- Töö autor teeb ettepaneku, et taolist uuringut võiks läbi viia ka 50+ vanuses inimeste seas, kelle jaoks vanaduspõlv ei ole enam väga kaugel. Uuring aitaks välja selgitada selle ea inimeste finantskirjaoskuse taseme ja nende valmisoleku pensionipõlveks. Kuna tegemist on vanema põlvkonnaga, siis soolised erinevused on kindlasti teistsugused antud sihtrühmas. Samuti soovitab autor läbi viia ka põhjalikuma uuringu, mis keskenduks just sooliste erinevuste põhjuste analüüsimisele, et mõista, miks naised vastavad rohkem vastusega „ei oska öelda“ ning omavad vähem enesekindlust kui mehed.

SUMMARY

GENDER DIFFERENCES IN FINANCIAL LITERACY AND SAVING HABITS AMONG 18–29 YEAR OLD ESTONIANS

Grete Salumägi

Financial literacy is a very important skill for today's youth in order to make beneficial and reasonable financial decisions. These decisions have a big impact on people's quality of life and well-being. With the market of financial services becoming more and more complicated, it is important that people possess good financial literacy. This knowledge will help them achieve their desired economical status and make them feel safe. The same can be said about saving habits. The habit of saving money is important for any individual because life is full of unexpected moments that require big expenses. It's times like these where saving money will help you get through and keep moving towards your dreams. It is especially important to save money for old age in order to avoid financial difficulties and ensure a safe retirement.

Previous studies have shown that there are gender differences in financial literacy and saving habits. Men usually have a higher level of financial literacy and they also tend to save more money than women, although it's especially important for women to be adept in financial literacy and actively save money since they tend to have a longer life expectancy.

The problem of the research is lack of information about gender differences in financial literacy and saving habits. The topic has not been studied before in Estonia and therefore gender differences in financial literacy and saving habits can be studied.

The objective of this bachelor's thesis was to find out the gender differences in financial literacy and saving habits of 18-29 year old Estonians. Additionally the author assessed the correlations between the two. A survey was held, which collected answers from 163 people of which 55,8% were women and 44,2% men.

Based on previous studies, which are addressed in the first chapter, the author has set up the following hypothesis:

- H1: Women rate their knowledge of financial literacy higher than men.
- H2: Men's level of financial literacy is better than women's.
- H3: Women choose the answer „don't know“ more than men.
- H4: Men are more confident in their answers than women.
- H5: Women save less than men (women save a smaller percentage of their salary than men).
- H6: Women have a more positive attitude to long-term planning than men.
- H7: There is a correlation between financial literacy and saving habits.

The first part of the paper provides an overview of the definitions of financial literacy and saving habits and described previous research on gender differences in financial literacy and saving habits. In the second part of the paper, the results of the survey were presented and statistical analyzes were performed to evaluate the hypotheses. The z-test, t-test, F-test and correlation analysis were used.

Out of the seven hypothesis, the hypothesis that women answer the questions with „don't know“ more than men was confirmed. The results showed that women chose this answer 63 times and men 44 times. The fourth hypothesis was also confirmed, which stated that men are more confident in their answers than women. On average, men rated their self-confidence on a scale of 1 to 7 with a score of 5,64, while women's average confidence score was 5,07. The t-test showed that there are significant differences between women's and men's self-confidence, and the z-test confirmed that women's average self-confidence is lower than men's. Lower self-confidence may be the reason why women chose „don't know“ more than men, so it can be presumed that the two hypotheses are connected. The seventh hypothesis was also valid, meaning there is a correlation between financial literacy and saving habits. Three correlations were tested in the correlation analysis:

- 1) between financial literacy and saving habits;
- 2) between financial literacy and retirement planning;
- 3) between financial literacy and savings over the last 12 months.

Based on the results, the author draws the following conclusions and suggestions:

- There are some gender differences in financial literacy among 18-29 year old Estonians, but both sexes are fairly equal in terms of saving habits. There are gender differences in self-confidence and in the „don't know“ answers to financial literacy questions. It can be assumed that the higher number of „don't know“ answers of women is due to the low self-confidence. Women may be insecure about themselves or about economic topics. There are certainly more reasons for that, but in the end it is not a good result.
- The author finds that it is very important to start talking to children about money early on at home, both girls and boys. Economics education is vital and must be made interesting for both men and women. This is so that both sexes feel comfortable and confident in financial terms and in everything related to the economy. They would know that financial literacy is a vital skill and a secure economic situation cannot be guaranteed without it.
- The author suggests that such a study should also be conducted among 50+ year old people for whom retirement isn't very far away. The study would help to determine the level of financial literacy of people of this age and their readiness for retirement. As this is the older generation, the gender differences are certainly different in this target group. The author also suggests conducting a more in-depth study focusing on the causes of gender differences in order to understand why women answer more with „don't know“ and have less confidence than men.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

- Atkinson, A., Messy, A. F. (2012). Measuring Financial Literacy: Results of the OECD/International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study. *OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions*, No. 15.
- Bannier, E. C., Neubert, M. (2016). Gender differences in financial risk taking: The role of financial literacy and risk tolerance. *Economics Letters*, 145, 130–135.
- Bashir, T., Hassan, A., Nasir, S., Baber, A., Shahid, W. (2013). Gender Differences in Saving Behavior and its Determinants: Patron from Pakistan. *Journal of Business and Management*, 9(6), 74–86.
- Bucher-Koenen, T., Alessie, R., Lusardi, A., van Rooij, M. (2016). *Women, confidence, and financial literacy*. Kättesaadav: <https://institute.eib.org/wp-content/uploads/2016/10/women-conf-lit.pdf>
- Bucher-Koenen, T., Lusardi, A., Alessie, R., van Rooij, M. (2017). How Financially Literate Are Women? An Overview and New Insights. *The Journal of Consumer Affairs*, 51(2), 255–283.
- Bucher-Koenen, T., Lusardi, A. (2011). Financial literacy and retirement planning in Germany. *NBER Working Paper*, No. 17110.
- Delafrooz, N., Paim, L. (2011). Personal Saving Behavior among Malaysian Employees: Socio Demographic Comparison. *2011 International Conference on Social Science and Humanity IPEDR vol.5*, 26–28 February, Singapore (361–363). Singapore: IACSIT Press.
- Disney, R., Gathergood, J. (2013). Financial literacy and consumer credit portfolios. *Journal of Banking & Finance*, 37(7), 2246–2254.
- Eesti elanike finantskirjaoskuse edendamise programm aastateks 2013–2020*. (2013). Rahandusministeerium. Kättesaadav: https://www.rahandusministeerium.ee/sites/default/files/finantskirjaoskusprogramm_20130213_kinnitatud_2.pdf
- Eesti elanike finantskirjaoskuse ehk rahatarkuse uuring* (2019). Turu-uuringute AS. Kättesaadav: https://www.rahandusministeerium.ee/sites/default/files/eesti_elanike_finantskirjaoskuse_aruanne_loplik_november_2019_.pdf
- Falahati, L., Hj. Paim, L. (2011). Gender Differences in Financial Literacy among College Students. *Journal of American Science*, 7(6), 1180–1183.

- Farrar, S., Moizer, J., Lean, J., Hyde, M. (2018). Gender, financial literacy, and pre-retirement planning in the UK. *Journal of Women & Aging*, 31(4), 1–32.
- Fisher, J. P. (2010). Gender Differences in Personal Saving Behaviors. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 21(1), 14–24.
- Grohmann, A. (2016). The gender gap in financial literacy: income, education, and experience offer only partial explanations. *DIW Economic Bulletin*, 6(46/47), 531–537.
- Hanna, D. S., Lee, M. J. (2015). Savings Goals and Saving Behavior From a Perspective of Maslow's Hierarchy of Needs. *Journal of Financial Counseling and Planning* (129–147). US: Springer Publishing.
- Hasler, A., Lusardi, A. (2017). *The Gender Gap in Financial Literacy: A Global Perspective*. Kättesaadav: <https://gflec.org/wp-content/uploads/2017/07/The-Gender-Gap-in-Financial-Literacy-A-Global-Perspective-Report.pdf>
- Hung, A. A., Parker, M. A., Yoong, K. J. (2009). Defining and Measuring Financial Literacy. *RAND Working Paper Series WR-708*.
- Kim, T. K., Yuh, Y. (2018). Financial Knowledge and Household Saving: Evidence from the Survey of Consumer Finances. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 47 (1), 5–24.
- Klapper, L., Lusardi, A., Panos, A. G. (2013). Financial literacy and its consequences: Evidence from Russia during the financial crisis. *Journal of Banking & Finance*, 37(10), 3904–3923.
- Lusardi, A. (2015). Financial Literacy Skills for the 21st Century: Evidence from PISA. *The journal of consumer affairs* (639–659).
- Lusardi, A., Mitchell, S. O., Curto, V. (2009). Financial Literacy among the Young: Evidence and Implications for Consumer Policy. *NBER Working Paper*, No. 15352.
- Lusardi, A., Mitchell, S. O. (2008). Planning and Financial Literacy: How Do Women Fare? *NBER Working Paper*, No. 13750.
- Lusardi, A., Mitchell, S. O. (2011). Financial Literacy and Planning: Implications for Retirement Wellbeing. *NBER Working Paper*, No. 17078.
- Mitchell, S. O., Lusardi, A. (2015). Financial Literacy and Economic Outcomes: Evidence and Policy Implications. *The Journal of Retirement*, 3(1), 107–114.
- Moore, L. D. (2003). *Survey of Financial Literacy in Washington State: Knowledge, Behavior, Attitudes, and Experiences*. Kättesaadav: https://www.researchgate.net/profile/Danna-Moore/publication/265728242_Survey_of_Financial_Literacy_in_Washington_State_Knowledge_behavior_Attitudes_and_Experiences/links/5419f1260cf2218008bfa43d/Survey-of-Financial-Literacy-in-Washington-State-Knowledge-behavior-Attitudes-and-Experiences.pdf

- Mottola, R. G. (2013). In Our Best Interest: Women, Financial Literacy, and Credit Card Behavior. *Numeracy*, 6(2), 1–15.
- Müürsepp, M. (2020). *Uuring: Balti riikide elanikest soovivad enim säästa Eesti elanikud*. Kättesaadav: <https://kukkur.swedbank.ee/rahakott/uuring-balti-riikide-elanikest-soovivad-enim-saasta-est-elanikud>, 16. märts 2021.
- OECD/INFE *International Survey of Adult Financial Literacy Competencies* (2016). OECD. Kättesaadav: <https://www.oecd.org/finance/OECD-INFE-International-Survey-of-Adult-Financial-Literacy-Competencies.pdf>
- OECD/INFE *2020 international survey of adult financial literacy* (2020). OECD. Kättesaadav: <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-infe-2020-international-survey-of-adult-financial-literacy-presentations.pdf>
- Riitsalu, L. (2014). *Eesti õpilaste finantskirjaoskus PISA 2012 uuringu tulemused*. Kättesaadav: https://www.hm.ee/sites/default/files/contacts/files/pisa_2012_finantskirjaoskus_toim.pdf
- Riitsalu, L. (2020). *Eesti õpilaste tulemused PISA 2018 finantskirjaoskuse uuringus*. Kättesaadav: <https://www.innove.ee/wp-content/uploads/2020/05/PISA-2018-FIN-RAPORT.pdf>
- Sekita, S. (2011). Financial Literacy and Retirement Planning in Japan. In: O. S. Mitchell, J. M. Orszag, J. Rauh (Eds.), *Journal of Pension Economics & Finance* (637–656). Cambridge: Cambridge University Press.
- Sooline palgalõhe vähenes aastaga taas*. (2021). Eesti Statistikaamet. Kättesaadav: <https://www.stat.ee/et/uudised/sooline-palgalohe-2020>, 3.mai 2021.
- Zamora-Lobato, T., García-Santillán, A., Ramos-Hernández, J. J. (2018). Gender Differences in Savings. Case Study. *European Journal of Contemporary Education*, 7(2), 400–41

LISAD

Lisa 1. Ankeetküsitlus

1. Skaalal 1-7 kuidas Te hindaksite enda finantskirjaoskuse taset? (1– väga madal... 7– väga kõrge)

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7

2. Oletame, et Teil on 100 EURi hoiusel, mille garanteeritud aastane intressimäär on 10%. Kui palju raha oleks Teie kontol 5 aasta pärast eeldusel, et Te ei ole selle aja jooksul sealt raha välja võtnud?

- Rohkem kui 150€
- Täpselt 150€
- Vähem kui 150€
- Ei oska öelda

3. Skaalal 1-7 kui kindel Te oma eelnevas vastuses olete? (1– väga ebakindel... 7– väga kindel)

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7

4. Kui turu intressimäär tõuseb, siis mis juhtub võlakirja hindadega?

- Hinnad tõusevad
- Hinnad langevad

- Hinnad ei muutu, jäävad samaks
- Võlakirja hindade ja intressimäära vahel seos puudub
- Ei oska öelda

5. Skaalal 1-7 kui kindel Te oma eelnevas vastuses olete? (1– väga ebakindel... 7– väga kindel)

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7

6. Oletame, et 10 aasta jooksul toodete hinnad kahekordistuvad. Kui Teie sissetulek samuti kahekordistub, kas Te saate siis osta vähem kui täna, sama palju kui täna või rohkem kui täna?

- Vähem
- Sama palju
- Rohkem
- Ei oska öelda

7. Skaalal 1-7 kui kindel Te oma eelnevas vastuses olete? (1– väga ebakindel... 7– väga kindel)

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7

8. Milline nendest variantidest on ohutum?

- Raha paigutamine ühte ettevõttesse/investeeringusse
- Raha paigutamine mitmesse ettevõttesse/investeeringusse

- Ei oska öelda

9. Skaalal 1-7 kui kindel Te oma eelnevas vastuses olete? (1– väga ebakindel... 7– väga kindel)

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7

10. Kuidas hindate järgnevat väidet: 15-aastane hüpoteeklaen nõuab tavaliselt suuremaid igakuiseid makseid kui 30-aastane hüpoteeklaen ja laenu intressikulu on väiksem.

- Õige
- Vale
- Ei oska öelda

11. Skaalal 1-7 kui kindel Te oma eelnevas vastuses olete? (1– väga ebakindel... 7– väga kindel)

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7

12. Kas Te olete viimase 12 kuu jooksul raha säästnud (arvestamata kohustuslikud pensionifondid)?

- Jah olen
- Ei ole
- Ei oska öelda

13. Mil moel olete viimase 12 kuu jooksul raha säästnud? (arvestamata kohustuslikud pensionifondid; märkida võite mitu varianti)

- Säästnud jooksvale arvelduskontole
- Säästnud sularahas
- Kandnud raha hoiusele
- Raha andnud perekonnale, et nad säästaksid minu eest
- Kogunud hoiulaenuühistus
- Jooksvatest tuludest kandnud üle pensionisüsteemi kolmanda samba instrumentidesse (pensionifondid, pensionikindlustus jm)
- Jooksvatest tuludest kandnud üle oma investeerimiskontole pangas
- Säästnud muul moel
- Ei ole säästnud
- Ei oska öelda

14. Kas Te säästate raha regulaarselt?

- Jah
- Ei
- Ei oska öelda

15. Kui suure osa enda igakuisest sissetulekust säästate? (keskmiselt viimase 12 kuu jooksul)

- 1–10%
- 11–20%
- 21–30%
- 31–40%
- Rohkem kui 40%
- Ei säästa
- Ei oska öelda
- Muu

16. Kas Te olete püüdnud välja selgitada vajaliku säästude rahasumma pensionipõlveks?

- Jah
- Nii ja naa
- Ei
- Ei oska öelda

17. Kas Te olete koostanud plaani kuidas pensionieaks raha säästa?

- Jah
- Nii ja naa
- Ei
- Ei oska öelda

18. Kui pikaks perioodiks Te raha säästate? (Märkida võite mitu varianti)

- Lühikeseks perioodiks (paar kuud kuni aasta)
- Keskmiseks perioodiks (paar aastat kuni 5 aastat)
- Pikaks perioodiks (pikemaks kui 5 aastat)
- Ei säästa
- Ei oska öelda
- Muu

19. Skaalal 1-5, kuidas nõustute järgnevate väidetega? (1– nõustun täielikult... 5– üldse ei nõustu)

1) Elan hetkes ja homse pärast ei muretse.

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

2) Mulle meeldib rohkem raha kasutamist planeerida pikaks perioodiks, kui spontaanselt kulutada

- 1
- 2
- 3
- 4

- 5

3) Raha on kulutamiseks

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

20. Teie sugu

- Naine
- Mees

21. Teie vanus (täisaastates)

22. Milline on Teie kõrgeim omandatud haridustase?

- Alg- või põhiharidus
- Keskharidus
- Keskeri- või kutseharidus
- Kõrgharidus

23. Milline on Teie igakuine netosissetulek?

- Kuni 300 eurot
- 301–600 eurot
- 601–900 eurot
- 901–1200 eurot
- 1201–1500 eurot
- Üle 1501 eurot
- Ei soovi vastata

Lisa 2. Lihtlitsents

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks¹

Mina Grete Salumägi

1. annan Tallinna Tehnikaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „18–29aastaste Eesti noorte soolised erinevused finantskirjaoskuses ja säästmisharjumustes“, mille juhendaja on Ilzija Ahmet,

1.1 reprodutseerimiseks lõputöö säilitamise ja elektroonse avaldamise eesmärgil, sh TalTechi raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks TalTechi veebikeskkonna kaudu, sealhulgas TalTechi raamatukogu digikogu kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. Olen teadlik, et käesoleva lihtlitsentsi punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest ning muudest õigusaktidest tulenevaid õigusi.

¹Lihtlitsents ei kehti juurdepääsupiirangu kehtivuse ajal, välja arvatud ülikooli õigus lõputööd reprodutseerida üksnes säilitamise eesmärgil.